

KUVEYT YURT DIŞI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. KUVEYT ÜLKESİNİN İŞ ORTAMI

1. İş Ortamı

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Resmi Adı:	Kuveyt Devleti
Başkent:	Kuwait City
Hükümet Tipi:	Anayasal Emirlik
Devlet Başkanı (Emir):	Sheikh Meshal Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah
Nüfus:	5.1 milyon
Resmi Dil:	Arapça; İngilizce iş dünyasında yaygın şekilde kullanılır.
Yüzölçümü:	17.818 km ²
Para Birimi:	Kuveyt Dinarı (KD), (1 KD = 1.000 fils), (1 KWD= 3,26 \$)
*Nominal GSMH:	153,1 Milyar Dolar
*GDP Büyüme	1,9
*Kişi Başına Düşen Gelir:	29,95 Bin Dolar
*Cari İşlemler Dengesi	34,8 Milyar Dolar
*Yıllık Enflasyon:	% 2,5
*Dijital Altyapı Endeksi	0,12 (2023)
*İnovasyon ve Ekonomik Entegrasyon Endeksi	0,11 (2023)
*Beşeri Sermaye ve İşgici Piyasası Politikaları Endeksi	0,11 (2023)
Kredi Derecelendirme Kuruluşlarından Aldığı Notlar	Moody's: A1 Fitch: AA– S&P: A+
Zaman Dilimi:	GMT +3
Ülke Telefon Kodu:	+965

*Kaynak:IMF

Kuveyt ekonomisi, 2023 yılında %3,6; 2024'te ise %1 daralmıştır. Hidrokarbonlar ihracatın ve hükümet gelirinin %90'ını oluşturduğundan, Kuveyt'te ekonomik performans OPEC+ üretim politikasına, küresel talebe ve rakip çıktıya sıkı sıkıya bağlı kalmaya devam etmektedir. Dünya Bankası GSYİH büyümesinin bu yıl %2'yi aşacağını tahmin ederken, ABD Başkanı Donald Trump'ın küresel petrol fiyatlarını düşürme yönündeki son çağrıları Kuveyt'i ekonomik çeşitlendirme politikalarını hızlandırmaya zorlamaktadır. Yeni Trump yönetiminin Rusya yanlısı tutumu ile birlikte Rusya'ya uygulanan yaptırımlar kaldırılırsa Rusya'nın artan petrol ihracatına; ABD'nin enerji politikaları çerçevesinde yurtiçi petrol üretiminin artmasıyla artacak petrol ihracatı eklenirse halihazırda beklenen seviyenin altında seyreden petrol fiyatlarının daha da düşmesi muhtemeldir. Dolayısıyla bütçesi ve ihracat gelirleri %90 oranında petrole dayanan Kuveyt gibi ülkelerin (Suudi Arabistan'ın %40 oranında petrol dışı geliri bulunmakta) halihazırda açık veren bütçeleri daha da olumsuz etkilenebilecektir. Bu çerçevede, Kuveyt uzun süredir askıda olan kalkınma projelerinin hayata geçirilmesi hedefi kapsamında, gelir

kaynaklarını çeşitlendirmek (vergi koyma), kamu borçlanması yollarını açmak, banka kredi olanaklarının genişletilerek likidite ve toplam talebin artırılması politikalarını uygulamaya geçirmek için çalışmaktadır. Öte yandan, halihazırda Kuveyt'in ihracat yapmaya devam etmesi durumunda 90 yıllık petrolü kaldığı ve bölgede artan tansiyonun savunma harcamalarının artırılması gerekliliğini ortaya çıkaracağı hususları göz önünde bulundurulduğunda kalkınma projelerinin hayata geçirilmesi elzem hale gelmektedir.

Kuveyt'te yıllardır devam eden siyasi tikanıklık reformları durmasına sebep olarak ülkenin gelişmesini engellemiştir. Meclis tarafından verilen gensorular nedeniyle 2020'den beri Kabine 10 kez istifa etmiş ve Kuveyt dört yasama seçimi düzenlemiştir. Bu nedenle, 2024 yılı Mayıs ayında, Emir Şeyh Meshal parlamentoyu dört yıllığına feshetmiştir. Bu çerçevede, diğer Körfez ülkelerine göre daha demokratik bir yapıya sahip olan Kuveyt siyasi yapıya yönelik daha kırılgan bir zeminde radikal kararlar uygulamaya çalıştığından Kuveyt'te 2024-2028 dönemi önemli yapısal reformların hızlandırılması için bir mühlet gibi de değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, hükümetin önemli yapısal sorunları hızlı bir şekilde ele almaya başladığı, uzun süredir askıda kalan önemli altyapı projelerine ilişkin süreci hızlandırdığı ve en önemlisi Meclis baskısı nedeniyle cesaret edilemeyen mali reform adımlarını hızla atmaya başladığı görülmektedir.

Bu çerçevede, Kuveyt'in ivedilikle çözmesi gereken en önemli sorunlar: Demografik kriz, elektrik, eğitim, yollar, uzun süredir bekleyen ülkenin gelişmesini sağlayacak kalkınma projeleri, sağlık hizmetleri, zayıf turizm ağı, lojistik altyapı ve kamu maliyesi olarak sıralanmıştır. Kamu sektörü, yerel iş gücünün yaklaşık %86'sını istihdam etmekte olup, vatandaşların uzmanlaştığı alanlar (petrol mühendisliği gibi) piyasa ihtiyacıyla örtüşmemektedir ve eğitim seviyesi mezunların kamu sektörü dışındaki iş fırsatları için rekabet etmesini sağlamamaktadır. Eğitim gibi, Kuveyt de sağlık hizmetlerine harcamada dünyanın en yüksek ülkelerinden biri olmasına rağmen kötü sağlık hizmetlerine sahiptir. Söz konusu sorunlara ilişkin Kuveyt'in halihazırdaki durumu ve attığı adımlar başlıklar halinde bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

Kuveyt 3025 Vizyonu temelde reform ihtiyacı olan 7 alanda politika hedefleri belirlemiştir. Bu alanlar: kamu yönetimi, ekonomi, altyapı, yaşama ortamı, sağlık hizmetleri, beşeri sermaye ve küresel pozisyon. Kuveyt söz konusu hedefler çerçevesinde master planlar da geliştirmekte olup, Eylül 2023 tarihinde açıklanan 2040 Master Planı 4 kilit bölgede kentsel, ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, Başkent, Kuzey Ekonomik Bölgesi (İpek Şehri Projesi), Güney Sanayi Bölgesi ve Batı Kaynaklar bölgelerinde konut, yatırım, ticaret ve sanayinin geliştirilmesine odaklanılmaktadır. 2023-2027 yıllarını kapsayacak 4. Master Planı, KİK Demiryolu, Kuveyt Uluslararası Havaalanı Terminal II Projesi, gayrimenkul sektörünün geliştirilmesi ve ülkenin yol bakım onarımı projelerinin tamamlanmasını içermektedir. Aşağıdaki bölümlerde Kuveyt'in söz konusu hususlara yönelik attığı adımlar açıklanmış olup, söz konusu Plana titizlikle uyulduğu ve plan çerçevesindeki politika hedeflerine ulaşılacağı anlaşılmaktadır.

Mali Reformlar

Kuveyt'te 2025/2026 mali yılı için tahmini bütçe açığı cari mali yıl için 5,636 milyar KD'den 6,307 milyar KD'ye yükselmiş olup, dolayısıyla açık yıllık bazda %11 artmıştır. Kuveyt'in bütçesi her mali yılsonunda açık vermekte olup, OPEC'in petrol üretimini kısma kararları da petrol fiyatlarında sınırlı oranda iyileşme sağlamaktadır. Kuveyt petrolünün varil fiyatı, 2024/2025 mali yılında yaklaşık 79,7 ABD doları iken 25 Mayıs 2025 tarihi itibarıyla 63,58 dolara düşerek yaklaşık %20 değer kaybetmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımların ve talebin artması, sürdürülebilir petrol gelirinin sağlanmasını giderek daha az mümkün hale getirmektedir. Kuveyt'in bütçe gelirlerinin yaklaşık % 90'ı petrol ve türevlerinden elde edilen getirilere dayanmakta olup (bütçe harcamalarının %91'i cari ve geri dönüşü olmayan harcamalardır), ekonominin çeşitlendirilmesi ve bütçe gelirlerini artıracak adımların ivedilikle atılması gerekmektedir. Kuveyt'in gelirlerini artırması için önünde 3 seçenek bulunmaktadır: yatırım çekmek, turizm gelirlerini artırmak ve vergi koymak. İlk iki seçenek kısa vadede çok ulaşılabilir gözükmemektedir. Diğer taraftan, vergi koyulabilmesi Parlamento onayına bağlıyken (Parlamento ilave vergi önerilerinin geçmesine izin vermiyordu) meclisin feshedilmesi ile hükümetin yeni vergiler koymasının önündeki temel engel de ortadan kalkmıştır.

Bu çerçevede, Kuveyt, 30 Aralık 2024 tarihinde çok uluslu şirketlere %15 oranında Yurtiçi Asgari İlave Vergi (Domestic Minimum Top-up Tax-DMTT) uygulayan 2024/157 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi yayınlamış olup, söz konusu Kararname 1 Ocak 2025 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bahreyn, BAE ve Umman da aynı şekilde DMTT vergisini 1 Ocak 2025 tarihi itibarıyla uygulamaya geçirmiştir.

DMTT yasası, ister nihai ana kuruluş (UPE) ister bir gruba ait bağlı şirket veya daimi işyeri olsun aşağıdaki iki ölçütü karşılayan kuruluşlara uygulanacaktır:

- Çok uluslu şirket olması (bir yan kuruluş, şube, daimi işyeri veya benzer bir varlık biçimi aracılığıyla birden fazla yetki alanına sahip olan); ve
- Nihai ana kuruluşun önceki dört muhasebe yılından en az ikisinde en az 750 milyon Avro (yaklaşık 240 milyon KWD) tutarında konsolide gelire sahip olması

Vergiden Muaf Kuruluşlar

- Devlet Kurumları
- Uluslararası Kuruluşlar
- Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar
- Emekli Fonları
- Nihai Ana Kuruluş Yatırım Fonları ve Gayrimenkul Fonları

Mevcut Vergi Kanunlarından Muafiyet

DMTT kapsamına giren kuruluşlar, 1 Ocak 2025 tarihinden itibaren başlayan mali yıllardan itibaren aşağıdaki yurt içi vergilere tabi olmayacaktır:

- Zekat

- Yerli İstihdam Desteği Vergisi
- Gelir Vergisi
- Kuveyt-Suudi Arabistan Tarafsız Bölgesi'ndeki faaliyetlerden elde edilen gelir vergisi.

Son üç vergi dönemi içerisinde ortalama cironun 10 milyon avroyu veya eşdeğerini geçmemesi ya da karın 1 milyon avro veya eşdeğerini geçmemesi halinde mükellefe ödenecek vergi herhangi bir vergi dönemi için sıfır olacaktır.

Maliye Bakanı Noora Al-Fassam, söz konusu verginin 300'den fazla şirketi hedef alacağını ve yıllık 825 milyon dolara kadar gelir elde edeceğini ifade etmiştir.

Söz konusu vergi reformu, küresel düzeyde güvenilirliği artırabilirecek ve ülkenin yabancı yatırımcılar için bir vergi cenneti olarak görülmesini önleyerek daha sürdürülebilir ve yüksek kaliteli FDI teşvik edebilecektir. Ayrıca, söz konusu reform, hükümet için gelir kaynaklarını çeşitlendirebilecek daha fazla vergi reformunun uygulanması için bir temel oluşmasını da sağlamıştır. Söz konusu verginin uygulanmasına ilişkin yönetmelikler de hazırlık aşamasındadır.

İlerleyen dönemlerde yerel şirketler için de bir kurumlar vergisi getirilebileceği düşünülmekte olup, Hükümet ayrıca şekerli içecekler, sigara ve diğer tütün ürünleri gibi sağlığa zararlı emtiaları hedef alan yeni bir seçici tüketim vergisini (ÖTV) gözden geçirmektedir. Ayrıca, halihazırda Bakanlar Kurulu yirmi Kanun Taslağını incelemekte olup, bu Kanunlar arasında, Katma Değer Vergisi ile ilgili GCC Anlaşması'nın onaylanmasına ilişkin taslak da bulunmaktadır. Bilindiği üzere, Körfezde Katar ve Kuveyt hariç diğer tüm KİK ülkeleri KDV (S. Arabistan %15, Umman %5, Bahreyn %10, BAE %5) uygulamaktadır.

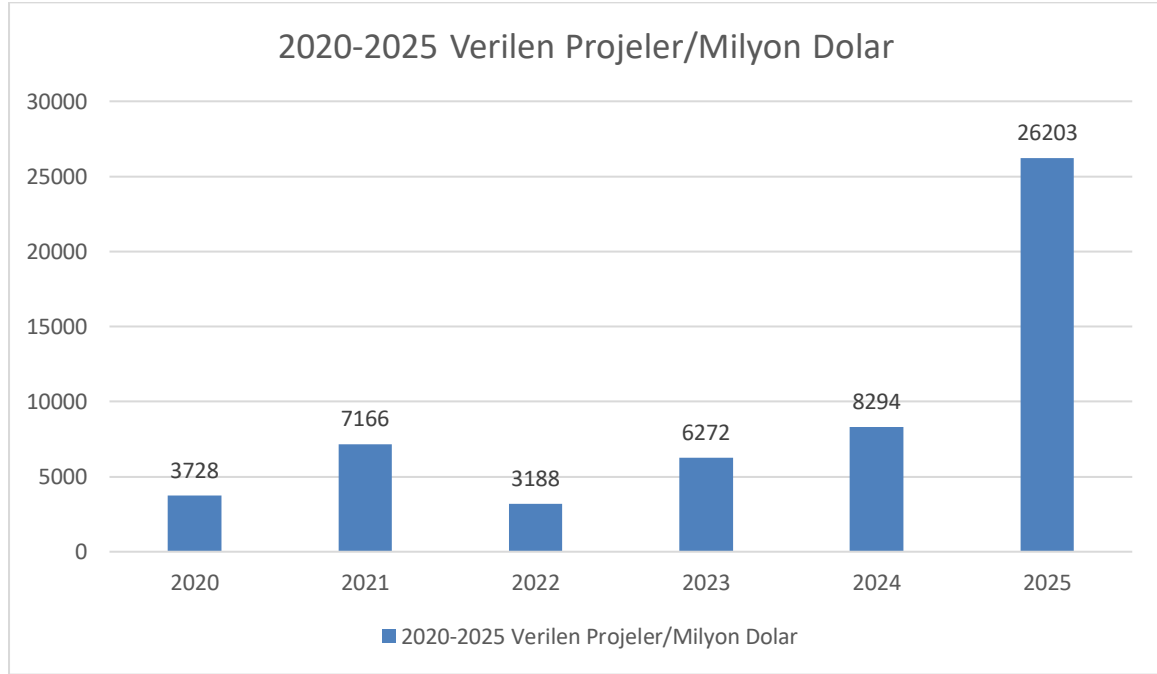
Sonuç olarak, Kuveyt'te vergi çerçevesindeki dönüşümler, vergiye tabi şirket sayısını artırarak vergi tabanını genişletmeyi amaçlamaktadır. Kuveyt, hem petrol hem doğal gazda karasularında ciddi keşifler de yapmakta olup, diğer mali ve finansal reformların yanında bir yandan geleneksel gelir kaynağına bağlılığını da sürdürmektedir. Bu çerçevede, Kuveyt Petrol Şirketi'nin açıklamış olduğu 2040 ve 2050 hedefleri çerçevesinde yeni keşiflerle birlikte petrol alanındaki gelirlerini de belli bir seviyede tutmayı hedeflediği görülmektedir. Öte yandan, mevcut gelir kaynakları, halihazırda bekleyen pek çok kalkınma projesini finanse etmek için yeterli olmayacağından mali ve finansal reformların hız kazanacağı görülmektedir. Ayrıca, Kuveyt yakın zamanda Kamu kurumlarına taraflarınca sunulan ücretli hizmet tariflerinde değişiklik yapabilme izni vermiş olup, bu yolla da bütçe gelirlerinde bir artış sağlanması beklenmektedir. Maliye Bakanlığı, kamu hizmetlerinin yeniden düzenlenmesinden kaynaklanan mali akışların değerinin Kamu hazinesine yaklaşık 500 milyon dinar ekleyeceğini tahmin etmektedir.

Bu çerçevede, Kuveyt mali yıl başlangıcı 1 Nisan olup, bu çerçevede mali reformlarla birlikte bütçe gelirlerinin artacağı değerlendirildiğinden önümüzdeki senelerde kalkınma projeleri için daha çok ödenek ayrılabilceği, bunun da daha fazla projenin ihale edilmesine olanak tanıyabileceği değerlendirilmektedir.

Müteahhitlik Sektörü, Limanlar, Yolların İyileştirilmesi

Kuveyt'in toplam değeri 121 milyar dolar olan planlı projeleri bulunmakta olup, bunların bir kısmının bu yıl ihaleye çıkarılması planlanmaktadır. GlobalData, Kuveyt inşaat sektörünün, yenilenebilir enerji, ulaştırma ve petrol ve gaz projelerine yapılan yatırımlar ve Yeni Kuveyt 2035 Ulusal Kalkınma Planı'nın bir parçası olarak yapılan yatırımlarla desteklenerek 2025'ten 2028'e kadar yıllık ortalama %7,1 büyüme oranıyla büyüyeceğini tahmin etmektedir. Altyapı inşaat sektörünün, özellikle yol altyapı projeleri aracılığıyla Kuveyt'in ulaşım ağını yükseltme planlarıyla desteklenerek 2025 ile 2028 arasında yıllık ortalama %14,1 büyüme oranıyla büyümesi beklenmektedir.

Aşağıdaki tabloda, Kuveyt'te 2020-2025 yıllarında Kuveyt'te ihale edilen projelerin değeri verilmiş olup, 2025 yılının ilk üç ayındaki zıplama göze çarpmaktadır. Bu durum, hükümetin ülke kaynaklarının gelişmesini sağlayacak temel hizmetlerden olan altyapı hizmetlerine verdiği ağırlığın en somut göstergelerinden biridir.

Kaynak: Ventures Onsite

Bir zamanlar Körfez İşbirliği Konseyi'nde (GCC) en kötü olarak derecelendirilen Kuveyt'in yol sistemi, geçen Ekim ayında 18 şirketle imzalanan 1,3 milyar dolarlık bakım sözleşmeleri sayesinde yenilenmekte olup, gelişmesi beklenen gayrimenkul sektörü ve diğer altyapı projeleri ile de birlikte ülke adeta bir şantiye alanına dönmüş durumdadır.

Konut, sağlık, su, atık yönetimi, elektrik ve petrol ve gaz gibi sektörlerde de proje faaliyeti artmıştır. Ülkenin en büyük bankası olan National Bank of Kuwait'in (NBK) raporlarına göre, geçen yıl 8,7 milyar dolar değerinde projeye hibe verilmiş olup, bu, bir önceki yıla göre %44'lük bir artış ve 2017'den bu yana en yüksek değer olmuştur. Bu sene ve önümüzdeki dönemde bu değerin finansal reformlarla birlikte daha da artması beklenmektedir.

2025/2026 taslak bütçesinde 90 adedi yeni olmak üzere 124 adet proje için 1,9 milyar dolar (5,6 milyar dolar) ödenek ayrılmıştır. Bu çerçevede, ayrılan ödenek hemen hemen geçen sene ile aynı olmakla birlikte, mali, ve finansal reformlar düşünüldüğünde bu yıl oluşacak çıktının çok daha yüksek olacağı somut bir şekilde görülmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Kuveyt hükümetinin yeni siyasi sistemin rüştünü ispatlaması için önünde 2028 yılı Mayıs ayına kadar kısıtlı bir süresi bulunmaktadır. Bu çerçevede, hükümetin özellikle kamuoyunda karşılığı yüksek olacak imza projelerin ilerlemesine yoğunlaştığı göze çarpmakta olup, söz konusu imza projelere ilişkin 2027 sonuna doğru ve 2028 başlarında peş peşe somut çıktılarının açıklanması bir başka deyişle projeler ilişkin yeni imzaların atılması (KİK demiryolu projesinin inşasını gerçekleştirecek şirketle-ki inşa kısmıyla ilgilenebilecek pekçok Türk firması olabileceği değerlendirilmekle birlikte, halihazırda China Railway firması da KDIPA üzerinden kurulumunu tamamladığı bilinmektedir- imzaların atılması veya daha hızlı bir seçenek ilk rayın konulması) veya açılışların yapılması (Kuveyt Uluslararası Terminal II binasının açılışı, Mübarek Limanı Faz 1 Açılışı vs) gibi çıktılarının görüleceği düşünülmektedir.

Kuveyt'in 100 milyar dolarlık altyapı planı İpek Şehri (Mübarek Al Kebir Limanını içeriyor) ve 10 milyar dolarlık ulusal demiryolu projesi (Mübarek Limanında ve Havaalanında da durakları olacak) ekonomik çeşitlendirmeyi ve uluslararası müteahhitlik firmalarını çekmeyi amaçlamaktadır.

Mübarek Al Kebir Limanı

Kuveyt'in kuzeyinde inşa edilen Mubarak Al Kabeer Limanının, ülkenin lojistik kapasitesini 2,5 milyon TEU artırması beklenmektedir. Aynı bölgede büyük bir ekonomik bölge (Abdali Economic Zone) kurulmasına yönelik proje de bulunmaktadır. Çin'in Kuşak-Yol Projesinin bir parçası olan Mübarek Al Kebir Limanına ilişkin Kuveyt Bayındırlık Bakanlığı geçen Eylülde 9 ihale duyurusu yapmıştır. Irak'ın Faw limanına karşılık olarak uzun süredir inşa edilmekle birlikte ilerleme kaydedilemeyen söz konusu liman projesine ilişkin sürecin Kuveyt'in siyasi yapısındaki değişikliklerle birlikte hız kazandığı görülmektedir. Geçtiğimiz ay Bakanlar Kurulu, yeni Mubarak Al Kabeer limanının yapımı, yönetimi ve işletmesi için China State Construction Engineering Corporation Şirketi ile bir sözleşme imzalamıştır. Kuveyt'in 2035 vizyonunda önemli projelerden olan Mübarek Limanı projesi çerçevesinde Çin ve Kuveyt tarafından düzenli ziyaretler gerçekleştirilmekte, Bayındırlık Bakanı Al Mashaan tarafından liman bölgesine düzenli yerinde ziyaretler yapılmaktadır.

Demiryolu Projeleri

Tüm KİK ülkelerini birbirine bağlayacak demiryolu projesinin Kuveyt ayağı için açılan danışmanlık ve tasarım hizmetleri ihalesini yaklaşık 2,5 milyon Kuveyt Dinarlık teklifle bir Türk firması kazanmıştır. KİK demiryolu ağının toplam uzunluğunun 2,177 kilometre olması planlanmaktadır. Söz konusu demiryolu Kuveyt'ten başlayarak Suudi Arabistan'ın Dammam kentine, oradan Bahreyn'e, ardından Katar, BAE ve son olarak Umman'ın Sohar kenti üzerinden Muskat'a ulaşacaktır. Networkun uzunluğu BAE'de 684 kilometre, Suudi Arabistan'da 663

kilometre, Umman'da 306 kilometre, Katar'da 283 kilometre, Kuveyt'te 145 kilometre ve Bahreyn'de 36 kilometre olacaktır.

Geçen Haziran ayında, Ulaştırma ve Lojistik Hizmetleri Bakanı Saleh bin Nasser Al-Jasser başkanlığındaki üst düzey Suudi heyet Kuveyt Devletini ziyaret etmiştir. Bu kapsamda, Kuveyt ile Riyad şehirleri arasındaki demiryolu bağlantısı projesinin fizibilite çalışmasının sonuçlarını ele alan Yüksek Komite'nin altıncı toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Kuveyt Bayındırlık Bakanı Dr. Noura Al-Mishan basın açıklamasında Kuveyt ile Riyad arasındaki demiryolu bağlantısı projesine yönelik fizibilite çalışmasının sonuçlarının, bölgede sürdürülebilir ve birbirine bağlı gelecek inşa etmeye yönelik ortak kararların bir yansıması olduğunu, çalışmanın altı ay boyunca devam edeceğini ve iki ülkenin ekiplerinin çalışmalarını yoğunlaştırarak toplantılarını günlük olarak video iletişimi ile sürdürdüğünü belirtmiştir.

Suudi Arabistan-Kuveyt arasında 650 kilometre uzunluğunda olacak demiryolu ağı (hızlı tren), iki ülke arasındaki seyahat süresini üç saate indirecektir. Bu proje, Körfez İşbirliği Konseyi'nin tüm KİK ülkelerini bağlayacak demiryolu bağlantısı projesinden ayrıdır. Projenin dört yılda tamamlanması beklenmektedir.

Konut Projeleri-Üç Yeni Şehir Projesi ile Konutta PPP Dönemine Girilmesi

Belediye İşleri Devlet Bakanı ve İmar İşleri Devlet Bakanı Abdullatif Al-Mishari geçen ay (Nisan 2025), Khiran Şehri, Nawaf Al-Ahmad Şehri ve Sabriya Şehri için ana yollar ve büyük altyapı ağlarının inşası, tamamlanması ve bakımı için detaylı çalışmalar, planlama, detaylı tasarım ve ihale dokümanlarının hazırlanması ile ilgili danışmanlık hizmetleri için üç ihaleye ilişkin sürecin başlatıldığını duyurmuştur. İhaleler, Kamu Konut Refahı Kurumu Yönetim Kurulu'nun onayı alındıktan sonra uygulama süreçlerini hızlandırmak amacıyla eş zamanlı olarak danışmanlık firmalarına açılacaktır. Al-Mishari bir basın açıklamasında, refah projelerinin uygulanması için çalışma hızını ve dokümantasyon döngüsünü hızlandırmak ve vatandaşlara uygun konut sağlamak ve konut sorununu ele almak amacıyla bu yeni yerleşim şehirleri için uygulama sürecinin Yönetim Kurulu'nun onayı ile başladığını ifade etmiştir.

İskân Bakanı, yeni şehirlerin en yüksek kalite standartlarına göre hayata geçirilmesinin sağlanması konusunda istekli olduklarını vurgulayarak, planlama, tasarım ve uygulama ihalelerinin, en iyi uluslararası yöntem ve uygulamalara uygun olarak uygulanmasını sağlamak amacıyla bu alanda uzmanlaşmış şirket ve ofislerle sınırlı olacağını, yarışmanın yerel ve uluslararası şirketlere açık olacağını açıklamıştır.

Al-Mishari, şehirlerin en son gelişmiş inşaat ve altyapı sistemleri ve yapı kodlarıyla uyumlu yaklaşık 170.000 farklı konut birimi sağlayacağını, Kuveytli ailelerin konut gereksinimlerinin karşılanmasını ve seçeneklerinin geliştirilmesini ve çeşitlendirilmesini sağlayacağını belirtmiştir. 2022 sonu itibarıyla Kuveyt'te 207.000 özel konut arsası bulunmaktadır.

Gayrimenkul Finansmanı Yasası ile işbirliği halinde yürümesi planlanan söz konusu projelerde, devlet uygun konut edinme hızını artırmada özel sektörü dahil edecektir. Bu çerçevede, özel şirketlerin devletle stratejik ortak olmalarını sağlayan gerekli yasal değişiklikler yapılmıştır.

Kuveyt 2023 yılında Konut Geliştirme Kanununu (Real Estate Developer Law olarak da bilinir) onaylamış olup, söz konusu Kanun Yeni Konut Yasası'nın temel özelliklerinden biri, özel sektörün konut arazileri üzerinde konut projeleri geliştirmesine izin vermesidir. Konut Refahı Kurumunun (PAHW) Yatırım Yönetmeliği, PAHW'nin konut dışı alanların geliştirilmesi için PPP projeleri ihale etmesine izin verirken, Yeni Konut Yasası, PAHW'a konut alanları için de PPP projeleri ihale etme yetkisini vermiştir.

Yeni Konut Yasası'nın 2. maddesine göre, PAHW kendisine tahsis edilen arazi parsellerinde entegre konut şehirleri veya bir veya daha fazla konut alanı kurmak için hissedarlık şirketleri (shareholding company) kurabilir. Bu çerçevede, değeri 250 milyon Kuveyt Dinarı'nı aşan projeler için PAHW, proje şirketi olarak hareket edecek hissedar şirketler kuracaktır. Söz konusu Yasanın, yeni Gayrimenkul Finansman Yasasıyla birlikte, konut ihtiyacının karşılanması, yeni iş fırsatları yaratması ve ülkeye yabancı yatırımın çekilmesini sağlaması hedeflenmektedir.

Halihazırda Güney Sabah Al Ahmad projesinin altyapı çalışmaları, Nisan 2023 tarihinde Kuwait Arab Contractors firması tarafından üstlenilmiş olup, 280.000 mukimi ağırlaması ve 145.000 iş yaratması beklenmektedir. Ayrıca, Güney Saad Al Abdullah Projesi (Kuveyt'teki ilk akıllı şehir projesi) de Mart 2025 tarihinde China Ghezouba şirketi (863 milyon dolar) tarafından üstlenilmiş olup, 150.000 mukimin yaşaması beklenmektedir.

Kuveyt'te konut inşaat sektörü için hükümet 2029 yılına kadar beş proje aracılığıyla 65.500 konut birimi inşa etmeyi planlamakta olup, konut sektörünün Kuveyt Vizyonu 2030'u uygulama planı tarafından desteklenerek 2025 ile 2028 arasında yıllık ortalama %3,8 büyüme kaydetmesi beklenmektedir.

Finansal Reformlar

Kuveyt, likidite ve kamu borcuna ilişkin 2025 tarihli 60 sayılı Kamu Borç Kanunun çıkarılmasıyla yeni bir finansal çerçeve sunmuş ve 30 milyar KD (veya büyük dönüştürülebilir yabancı para birimlerindeki eşdeğeri) tutarında bir azami borç tavanı belirlemiştir. Kuveyt daha önce de benzer şekilde borçlanma araçlarından yararlanmakla birlikte, ilk defa bu kadar yüksek bir tavan belirlemiştir. Yasa ayrıca, 50 yıla kadar vadesi olan finansal araçların çıkarılmasına izin vererek kamu borçlanması için uzun vadeli bir yasal çerçeve oluşturmuştur. Yasa, yürürlüğe girmesinden itibaren 50 yıl boyunca yürürlükte kalacak ve kamu borcunu yönetmek için istikrarlı bir düzenleyici ortam sağlayacaktır. Kuveyt'teki borç-GSYİH oranı yalnızca %2,9 civarında olduğundan, ihtiyaç duyulan likiditeyi elde etmek için bu aracı kullanmaya hazırlanmaktadır. Söz konusu Kanuna ilişkin bir Karar da yayımlanmış olup, Kuveyt yatırım Kurumu dış piyasadan; Kuveyt Merkez Bankası ise iç piyasadan borçlanma faaliyetlerini yürütmek için yetkilendirilmiş durumdadır.

Maliye Bakanı ve Ekonomi İşleri ve Yatırım Devlet Bakanı Noura Al-Fassam, devletin mevcut hedefinin, bütçe harcamalarını altyapı, yenilenebilir enerji projeleri ve karlı getirisi olan projelerle ilgili öncelikli projelere yönlendirmek olduğunu ifade etmişti. Bu çerçevede, Kuveyt, kalkınma projelerini finanse etmek için bu sene 6 Milyar Dinara (19,5 Milyar \$) kadar borçlanmayı planlamaktadır.

Malumları olduğu üzere, Kuveyt'in yüzölçümü sınırlı olduğu için metrekare başına arsa fiyatı çok yüksektir. Bakan Noura Al-Fassam konut başvurularının (halihazırda 100.000'den fazla konut başvurusu bulunmaktadır) 5 yıl içinde iki katına ve devlete maliyetinin 29 milyar dinara çıkabileceğini ifade etmiştir. Metrekare başına yapım maliyeti 120 KD olup, Kuveytli nüfusun 2021 yılında 2,1 milyona ulaşması beklenmektedir. Artan nüfusla, Kuveyt Merkez Bankası ve Ticaret ve Sanayi Bakanlığının 2031 itibarıyla 13-16 milyar KD değerinde bir finansmana ihtiyacı olacaktır. Gelecek on yılda 200.000 adet daha konut başvurusu olacağı tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, Gayrimenkul Finansmanı Kanunu son aşamaya gelmiş olup, bu çerçevede halihazırda sadece Kuveyt Kredi Bankasından faizsiz olarak alınabilen 70.000 dinar değerindeki kredi limitine 130.000 dinar değerinde en fazla %2'ye kadar faiz oranlı kredi de eklenerek, konut alımı için toplam kullanılabilir kredi limiti 200.000 Kuveyt Dinarına çıkarılacaktır. Söz konusu değişikliğin Hükümetin ulaşmak istediği çeşitli amaçlara hizmet edeceği değerlendirilmektedir. Konut sektörü ekonomik aktiviteye önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Artan kredi kullanılabilirliği daha fazla ev satın alımına yol açarak inşaat, gayrimenkul ve ilgili endüstrileri canlandırmaktadır. Ayrıca, bankalar artan likidite sayesinde özel sektöre kredi verilebilirlik oranlarını yükseltmekte bu sayede, toplam talebin artması, üretimin artması ve ülkeye yatırım çekilmesi kolaylaşmaktadır. Bilindiği üzere, ülkeye yatırım yapmak isteyen şirketler teminat mektubu ve diğer kredileri Kuveyt Bankaları üzerinden sunmalıdır. Banka likiditelerinin artırılmaya çalışılması bir anlamda ülkeye daha fazla uluslararası yatırımın beklendiğine ilişkin bir işaret olarak da değerlendirilmektedir. Zira bekleyen projeler ve diğer uluslararası yatırımlar halihazırda likidite varlığını da gerekli kılmaktadır. Hükümetin bu değişiklikle aynı zamanda, halihazırda köklü yapısal değişiklik hazırlığından olduğundan bankaların diğer alanlarda da tüketicilere kredi limitlerini artırmasını ve böylece tüketimi ve toplam talebi artırarak hem ekonominin canlı kalmasını sağlama hem de vatandaşın tepkisini en aza indirme çabasının da bir sonucu olabileceği değerlendirilmektedir. Öte yandan, bazı bilimsel çalışmalar, söz konusu reformla 25 yıl boyunca aylık 1068 KD ödemeye ancak konut sahibi olunabileceğini, bu şartı tüm vatandaşların karşılayamayacağını, alternatif başka finansman yöntemlerinin sunulması gerektiğini öne sürmektedir.

Enerji ile İlgili Reformlar

Kuveyt'te, güneş, rüzgar, gelgit enerjisi ve yeşil hidrojen enerjisi gibi esas olarak yenilenebilir enerjiye dayalı elektrik üretimine artan bir ilgi bulunmaktadır. Kuveyt'te toplamda 17.300 MW elektrik enerjisi sağlaması planlanan 8 adet konvansiyonel 16 adet de yenilenebilir enerjiyle alakalı proje 2021 yılında açıklanmıştır. Ayrıca, 2023 yılında da 8000 MW konvansiyonel enerji 5000 MW yenilenebilir olmak üzere toplamda 13.000 MW'lık enerji sağlaması planlanan

projeler üzerinde çalışılmaktadır. Haziran 2023 tarihinde MEWRE Kuveyt'teki işletmelerin 3. Taraf kaynaklardan yenilenebilir enerji satın almasına izin verileceğini duyurmuştur. Bu çerçevede, Kuveyt'te yenilenebilir enerji yatırımlarında da önümüzdeki dönemde ciddi artış yaşanacağı beklenmektedir. Özellikle güneş enerjisi yatırımları ve panel satışı açısından Kuveyt'in önemli bir potansiyel arz ettiği değerlendirilmektedir.

Kuveyt'in 2035 Vizyonu kapsamında enerji ihtiyacının %15'inin 2035 yılında kadar yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması hedefinin halihazırda (% 0, 35 olduğu tahmin edilmektedir.) çok gerisinde bulunduğu malumlarıdır. Kuveyt Elektrik, Su ve Yenilenebilir Enerji Bakanlığı (MEWRE) tarafından yapılan bilgilendirmeye göre Japonya-Kuveyt Elektrik ve Su Politikası Diyaloğunun beşinci oturumu geçtiğimiz günlerde Elektrik, Su ve Yenilenebilir Enerji Bakanlığı Müsteşarı Dr. Adl Muhammed Al-Zamil ve Japonya Enerji Bakan Yardımcısı Urata Hideki'nin önderliğinde gerçekleşmiştir. Oturumda elektrik, su ve yenilenebilir enerji alanlarındaki gelecek ve mevcut projeler ve Japon teknolojisinin son durumu tartışılmıştır. MEWRE Müsteşarı, Japonya Enerji Bakan Yardımcısı ve beraberindeki heyeti karşılayarak iki ülke arasındaki iş birliği çerçevelerini genişletme isteklerinden dolayı teşekkür etmiştir. Bu tür etkinliklerin Kuveyt'te elektrik ve su sistemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunan ulusal kadrolara Japon teknolojisi ve uzmanlığının aktarılmasına fayda sağladığını belirtmiştir. Üst düzey yöneticiler ve firma temsilcilerinden oluşan Japon heyetinin elektrik tasarrufu, su şebekesi arıtımı, yenilenebilir ve yeşil enerji alanlarında sunumlar yaptığı öğrenilmiştir. Ülkemizin Kuveyt'te yenilenebilir enerji alanındaki uzmanlığını paylaşması ve Kuveyt'teki potansiyelden yararlanması açısından da KEK toplantısının ivedilikle yapılmasında fayda görülmektedir.

Son zamanda Kuveyt'te yenilenebilir enerji alanında ciddi ve hızlı adımlar atıldığı göze çarpmaktadır. Bu çerçevede, yenilenebilir enerji alanında iki büyük proje öne çıkmaktadır: Al Dibdibah ve Al Shagaya. Kuveyt Ortaklık Projeleri Kurumu (KAPP); Kuveyt Devleti Elektrik, Su ve Yenilenebilir Enerji Bakanlığı (MEWRE) işbirliği ile Al Dibdibah Güç ve Al Shagaya Yenilenebilir Enerji projelerinin geliştirilmesi, finansmanı, tasarımı, satın alınması, mühendisliği, inşaatı, test edilmesi, devreye alınması, işletilmesi ve bakımına yönelik ihaleye katılmaya hak kazanan şirketleri/konsorsiyumları açıklamıştır. Birinci bölge Üçüncü faz fotovoltaikleri kapsayan bu proje, net gücü 1.100 MW olan yenilenebilir enerji santralinden oluşmaktadır. Ayrıca, KAPP, MEWRE işbirliğinde, 500 MW net kapasiteli yenilenebilir bir enerji santrali olacak Al Dibdibah Power ve Al Shagaya Renewable Energy-Faz III-2. Bölge Solar PV IPP Projesi'nin tasarımı, finansmanı, inşası, işletimi, bakımı ve transferi için önyeterlik başvurularını açmıştır. Proje, başkente yaklaşık 100 km uzaklıkta, Kuveyt Şehri'nin batısındaki Jahra Valiliği'nin idari sınırları içerisinde yer almaktadır. Proje, santralden elde edilen çıktıyı Kuveyt'in elektrik şebekesine ve iletim ağına ihraç edecektir. Proje, 30 yıllık bir süre için alıcı MEWRE ile Güç Satın Alma Anlaşması yapılmasını içermektedir.

Basında yer alan haberlere göre, MEWRE kaynakları, Bakanlığın 2026 yılına kadar elektrik şebekesinin üretim kapasitesini artırmak amacıyla toplam kapasitesi 2 bin megavat olan 4 güneş enerjisi santrali kurma girişimini değerlendirdiğini ifade etmiştir. Bakanlık kaynakları, güneş enerjisiyle elektrik üretim projelerinin hayata geçirilmesinin, ihale ve ihale süreçleri hariç,

geleneksel elektrik üretim santrali projelerinin üç-dört yıla yayılan süreçleriyle kıyaslandığında çok da uzun sürmediğini, en az bir yıl süren projelerin hayata geçirilebildiği belirtmiştir. Bu çerçevede, Bakanlığın gelecekte hayata geçirmeyi planladığı Al-Zour ve diğer enerji üretim projeleri hayata geçene kadar enerji sıkıntısı sorununu kalıcı olarak çözmek için güneş enerjisi projelerinin hayata geçirilmesine öncelik vereceği anlaşılmaktadır.

Al Shagaya Projesi ise Çin ile imzalanan anlaşmalar çerçevesinde yürütülmekte olup, son dönemde söz konusu projeye ilişkin Çin'den üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Son olarak yenilenebilir enerji ve güneş enerjisi santralleri teknolojisi iş birliği yapma taahhüdünü içeren çerçeve anlaşması, Kuveyt Elektrik, Su ve Yenilenebilir Enerji Bakanlığı ile Çin Ulusal Enerji İdaresi arasında imzalanmıştır. Anlaşma, Çin tarafının gözetiminde, Al-Shagaya ve Al-Abdiliya güneş enerjisi santralleri projelerinin üçüncü ve dördüncü bölgelerine ilişkin ana hat planının çizilmesini içermektedir. Her proje 3.500 megavatlık ortak üretim kapasitesine sahip olacak ve 5.000 megavata kadar çıkma potansiyeline sahip olacaktır.

Ayrıca, Kuveyt'te "Hafez" projesi hayata geçirilmiş olup, söz konusu proje, konutlarda yenilenebilir enerji sistemi, fotovoltaik veya her ikisini birden kurma karşılığında aylık elektrik ve su faturalarında indirim şeklinde vatandaşa teşvik sağlamayı amaçlayan bir projedir. Bu çerçevede, Kuveyt'te yenilenebilir enerji alanında hem güneş paneli tedariki hem de EPC projeleri için fırsat olduğu değerlendirilmektedir.

Turizm

Kuveyt uzun süredir dışarı kapalı bir ekonomi olmayı tercih etmiş, petrol gelirlerinin yüksek seyretmesiyle ve genel bir politika olarak bu nedenle de turizmi geliştirme ihtiyacı hissetmemiştir. Kuveyt Uluslararası Havaalanı projesindeki gecikmeler, mevcut terminal binasının demodeliği, havaalanı işletme şirketinin kalitesiz hizmeti, havaalanındaki resmi görevlilerin mukim ve turistlere karşı olumsuz tutumu, uzun süren vize işlemleri ve en önemlisi turist çekek tesis ve olanaklardan yoksun oluşu, Kuveyt'te turizmin gelişmesinin önündeki en büyük engellerdendir.

Öte yandan, mevcut durumda reform çalışmalarının bir parçası olarak ve ekonomik gelirlerini çeşitlendirme çalışmaları kapsamında ülkenin turizme açılması ve turistik olarak cazip hale getirilmesi çalışmalarına da hız verdiği görülmektedir. Bu çerçevede, özellikle Aralık sonu ve Ocak başında Kuveyt'te düzenlenen Körfez Kupası, ardından Ya Hala festivali ve akabinde yapılan Körfez Yetişkinler Kupası ülkede turizm altyapısının gelişmesine katkı sağlamış olup, ülkedeki turizme yönelik etkinliklerin tek bir nokta üzerinden izlenmesine ve takip edilmesine olanak sağlayan Hayakom platformu (<https://hayakom.pas.gov.kw/#/home>) kurulmuştur.

Kuveyt'te bu yaz the Avenues ve diğer büyük AVM komplekslerinde ve Şeyh Abdullah Al-Salem Kültür Merkezi'nde büyük telekomünikasyon şirketleriyle iş birliği içinde turizm ve eğlence haftaları düzenlenmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, ülkenin yaz aylarında da tercih edilebilir olması amacıyla bu sene için otellerin ve alışveriş merkezlerinin promosyonlar ve girişimler sunmasının teşvik edilmesi ve alışveriş

merkezlerinin çalışma saatlerinin uzatılması da yaz turizmini canlandırma planları arasında yer almaktadır.

Ayrıca, Kuveyt 2025 Arap Kültür Başkenti olarak seçilmiş olup, bu minvalde pekçok kültürel etkinliğe de ev sahipliği yapmaya hazırlanmaktadır. Turizm İşletmeleri şirketi'nin "B Zero" projesi kapsamında su oyunları projesinin ikinci aşamasının açılışı da yapılmıştır.

Ayrıca, KÖK  lkeleri arasında hem mal ticareti ve KÖK  lkelerindeki mukimler başta olmak üzere bir KÖK ülkesine turistik ziyarette bulunanların diğer KÖK ülkelerine seyahatleri de kolaylaşacağından KÖK demiryolu projesinin KÖK genelinde turizm gelirlerinin artmasına katkıda bulunabileceği değerlendirilmektedir.

Bilindiği  zere, Katar'da Land of Legends benzeri bir eğlence şehri kurulmasına yönelik 3 milyar dolar değerindeki ihale bir Türk şirketi tarafından kazanılmış olup, Kuveyt'in turizmi geliştirme çabalarına destek amacıyla ülkemizin ve firmalarımızın bu alandaki bilgi ve deneyim paylaşımından memnuniyet duyacağı hususu ilgili kurumlarla gerçekleştirilecek görüşmelerde gündeme getirilebilir. Başkentin batısında bir lunapark açılması planlanmakta olup, Failaka Adasında yer alan kültürel varlıklar çerçevesinde bu Ada'nın bir eğlence merkezi olarak yapılandırılmasına ilişkin mega bir proje de bulunmaktadır. Bu çerçevede, bu alanda uzmanlaşmış şirketlerimizin KDIPA ile iletişime geçmesinde fayda görülmektedir.

Turizm sektörünün gelişmesi, perakende sektörü ve ticari gayrimenkul sektörü dahil olmak üzere pekçok yan sektörü geliştirerek ülke gelir kaynaklarının artmasına katkıda bulunacaktır.

E-Ticaret ve Bilgi Teknolojileri

Kuveyt'in teknoloji girişim ekosistemi, bölgedeki diğer ülkelere kıyasla erken gelişme aşamasındadır. İsviçre merkezli girişim araştırma merkezi StartupBlink'e göre, Kuveyt'in ekosistemi 2023 itibariyle Orta Doğu'da sekizinci ve küresel olarak 94. sırada yer almıştır. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın "Teknoloji ve Yenilik Raporu 2023", Kuveyt'i Sınır Teknolojileri Hazırlık Endeksi'nde 166 ülke arasında 51. sıraya yerleştirmiştir.

Yüksek mobil penetrasyon oranı, 5G altyapısı (5G ağı nüfusun yaklaşık %97'sine ulaşmaktadır), yüksek harcanabilir gelir oranı, banka hesabı bulunma oranı, dijital sistemlerin kullanılmasına açık ge n nüfus, devlet kurumlarının dijital uygulamalarının geliştirilmesine yönelik gelecek hedefleri, siber güvenliğe verilen yüksek önem, Kuveyt İletişim ve Bilgi Teknolojileri Kurumunun Ulusal Siber Güvenlik, Ulusal Dijital Dönüşüm, Ulusal Yapay Zeka Stratejileri oluşturma, Ulusal Yazışma Sistemi kurma, IT alanında milli insan kaynağı oluşturma ve dijital yenilik merkezi kurma hedeflerinin IT alanında fırsatlar yaratacağı değerlendirilmektedir. Kuveyt'te, 2024 yılında teknolojik üzümlere yapılan ulusal harcamanın 10,1 milyar dolar olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Dijitalleşme halihazırda birçok kamu hizmetini dönüştürmüş olup, ülkenin BT geliştirmeye verdiği önemin ulusal teknoloji harcamalarını artırması ve turizm, bankacılık ve eğitim gibi ulusal vizyon için önemli olan yan end strelere teknolojik üzümlerin entegre edilmesi için fırsatlar yaratması beklenmektedir. Teknolojik dönüşüm bağlamında, sağlık, eğitim ve kamu hizmetleri gibi sektörler daha derin dijitalleşmeden faydalanmak için en iyi konumdadır.

Kuveyt'in BİT pazarının toplam değerinin toplam değerinin 2022 yılında yaklaşık 18,2 milyar dolar olduğu tahmin edilmekte olup, Temmuz 2023 tarihinde İngiltere merkezli araştırma şirketi Global Data, Kuveyt'in ICT pazarının 2027 yılına kadar yaklaşık %8,3'lük bileşik yıllık büyüme oranıyla 27,6 milyar doları aşacağını öngören bir rapor yayınlamıştır. 2022'den 2027'ye kadar olan dönemde, BİT sağlayıcıları için kümülatif gelir potansiyelinin ise 135,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Kuveyt'in Bilgi ve İletişim Teknolojisi pazarının 2028 sonu itibariyle 39,83 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. PwC tarafından açıklanan verilere göre, yapay zekanın 2030 itibariyle Ortadoğu GSYİH'ine 320 milyar \$ katkıda bulunması beklenmektedir. (Söz konusu etkinin %80'inini KİK ülkeleri oluşturacaktır.) Bu bağlamda, 2030 itibariyle yapay zekanın Suudi Arabistan'ın GSYİH'inin %12,4'ünü (135 milyar \$), BAE'nin GSYİH'inin ise %13,6'sını (96 milyar \$) oluşturması beklenmektedir. Yapay zekanın Kuveyt, Katar ve Bahreyn'in milli gelirine her biri için 15 milyar \$ katkı yapacağı öngörülmektedir.

Kuveyt'in dijital dönüşümü için itici güçleri %20,5 CAGR ile Mobilite, ardından %18,6 CAGR ile Bulut Bilişim ve %18,5 CAGR ile Veri Analitiğidir. Bankalar, e-cüzdan ve dijital ödeme olanaklarını geliştirmek için teknoloji tabanlı çözümlere giderek daha fazla odaklanmaktadır. Kuveyt 2035 Vizyonu, çeşitlendirilmiş ve sürdürülebilir bir ekonomiye dönüştürme vizyonunda üstlenilecek çok sayıda IT projesine de öncelik vermektedir. İşletmeler için mobil içerik yönetimi ve mobil cihaz yönetimine yönelik artan bir ihtiyaç bulunmaktadır. Küçük ve Orta Ölçekli işletmeler, operasyonlarını ve gelirlerini artırmalarına yardımcı olacak verilere ve analitik araçlara ihtiyaç duymaktadır. Ülkede üst düzey IT altyapısının mevcudiyeti, 5G internet hızıyla birleştğinde, IT çözümlerini genişletmek için ek fırsatlar sunmaktadır.

BT sektör büyümesini destekleyen kritik uygulama çözümleri arasında güvenlik ve uç bilişimin yanı sıra BT yönetimi, istemci bilişimi (client computing) ve iş süreci uygulamaları yer almaktadır. Hükümet, finans piyasaları, kamu hizmetleri ve üretim gibi çeşitli sektörlerin bu çözümlerin uygulanmasında önemli bir rol oynaması beklenirken, Kuveyt'teki en iyi üç ürün ve hizmet kategorisi; hizmet olarak yazılım (SaaS), sistem tasarımı ve entegrasyonudur. IoT yazılımı ve SaaS'ın 2027'ye kadar BT pazarına hakim olması beklenmektedir. Dikey son kullanım segmentleri, enerji sektörünün %34,3 pazar payıyla en büyük kullanıcı sektör olduğunu ve bunu hükümet hizmetlerinin izlediğini göstermektedir. Özellikle, finans piyasaları sektörünün 2022'den 2027'ye kadar beklenen %9,8'lik bir bileşik yıllık büyüme oranıyla en hızlı büyümesi öngörülmektedir.

Kuveyt'te ICT sektörü İletişim ve Bilgi Teknolojileri Düzenleme Kurumu (CITRA) tarafından yönetilmektedir. CITRA, Kuveyt'te belirli hassas verilerin depolanması gerekliliği de dahil olmak üzere Kuveyt'in veri gizliliği düzenlemelerini yönetir ve uygular. CITRA, e-devlet ve hükümet teknoloji projelerini hayata geçirmek için Merkezi Bilgi Teknolojileri Ajansı (CAIT) ile yakın bir şekilde çalışmaktadır. CAIT, önümüzdeki beş yıl içinde ulusal bir veri merkezi kurmayı ve hükümet hizmetlerinin %90'ından fazlasını dijitalleştirmeyi hedeflemektedir.

Kuveyt Hükümeti, 2022'de tüm siber güvenlik faaliyetlerinin düzenleyicisi olan Ulusal Siber Güvenlik Merkezi'ni (NCSC) kurmuştur. NCSC, hükümet sektörü siber güvenliğini denetlemek ve Microsoft ile ortaklık içinde Sıfır Güven programı da dahil olmak üzere girişimleri

uygulamak için CAIT ile yakın bir şekilde işbirliği yapmaktadır. CAIT ile CITRA, Kuveyt'te dijital dönüşümü hızlandırmak ve yapay zeka (AI) uygulamalarını geliştirmek amacıyla Microsoft Corporation ile stratejik bir ortaklık anlaşması imzalamıştır. Şirket, hükümet sektöründe siber güvenliği artırmayı ve siber saldırılara karşı koruma sağlamayı amaçlayan Cybersphere girişimini başlatmak için Kuveyt hükümetiyle birlikte çalışacaktır. Ayrıca, Kuveyt hükümetine, Google Cloud'un veri analitiği, siber güvenlik ve yapay zeka alanındaki teknolojisine ve uzmanlığına erişim izni verilecektir. Bu çerçevede, Google Cloud ülkede yatırım altyapısını kurmaktadır. Bu bağlamda, hem Microsoft hem de Google Cloud'dan üst düzey yetkililer, Kuveyt'e ziyaret ederek başta Emir ve Veliht olmak üzere ilgili Bakanlık ve Kurum temsilcileriyle üst düzey görüşmeler gerçekleştirmektedir.

Kuwait Oil Company operasyonlarına en son teknolojileri uygulamayı amaçlayan beş yıllık dijital dönüşüm stratejisini duyurmuştur. KOC tarafından dijital dönüşümü için 800 milyon dolarlık bir bütçe tahsis edilmiş olup, öngörücü bakımı geliştirme, keşif olanaklarını iyileştirme ve petrol üretimini artırmayı amaçlayan 11 adet ICT projesi bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Kuveyt ile Çin arasındaki dijital iş birliği güçlenmeye devam etmekte olup, Çinli şirketler agresif fiyatlandırma politikaları nedeniyle Kuveyt'teki dijital altyapı proje ihalelerinde yüklenici olma pozisyonunu domine etmektedir.

Kızıldenizdeki gelişmeler nedeniyle havakargo seferlerinin arttırıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede, söz konusu değişikliklerin bölgede e-ticareti ve e-ticaret yazılım firmalarını geliştirebileceği düşünülmektedir. 2024 itibariyle Kuveyt'te e-ticaret pazar hacminin 2,4 milyar \$'a ulaşacağı tahmin edilmekte olup, MENA bölgesi için 2017 yılında 8,3 milyar dolar olan e-ticaret pazar hacmi 2022 itibariyle 8,5 milyar dolara ulaşmıştır. Yapılan araştırmaya göre, Kuveyt vatandaşlarının ve Kuveyt'te yerleşiklerin Kuveyt dışından "online" olarak ürün satın almak ve hizmet ödemelerini yapmak için banka kartlarıyla yaptıkları toplam harcama, 2024 yılının Ocak ayından Eylül ayı sonuna kadar olan 274 günlük dönemde yaklaşık 1,09 milyar dinar olarak gerçekleşmiştir. Basında yer alan haberlere göre, Çin merkezli e-ticaret platformu SHEIN'dan günlük 20.000; TEMU'dan ise günlük 8.000 teslimat yapılmaktadır. Ülkenin ölçeği düşünüldüğünde bu ciddi bir rakamdır.

Taşıma Modları İtibariyle İthalatın Dağılımı-1000 KD

	2023	%	2024	%	2023-2024 % Değişim	Dolar Bazında Değişim
Deniz	6.080.644	52.8	5.894.830	50,4	-%3	605,8 milyon dolar düşüş
Kara	1.727.251	15	1.771.721	15,1	%2,6	472.6 milyon dolar artış
Hava	3.706.938	32,2	4.019.449	34,4	%8,4	1 milyar dolar artış

Kaynak: Kuveyt İstatistik Kurumu

Yukarıdaki tabloda taşıma modları itibariyle ithalatın dağılımı verilmiş olup, Kuveyt'in ithalatının çoğunluğunun bölge ülkeleri ve Asya ülkelerinden gerçekleşmesi ve ithalatın büyük çoğunluğunu oluşturan motorlu taşıtların havayoluyla taşınmayacağı hususları göz önünde bulundurulduğunda hava yoluyla yapılan ithalatın 2023 yılına kıyasla 1 milyar dolar artış göstermesi e-ticaret açısından fırsat olarak değerlendirilebilir.

İthalatın Coğrafi Gruplar İtibariyle Dağılımı-1000 KD

	2021	2022	2023
Asya Ülkeleri	5.911.223	6.737.105	6.896.204
Afrika Ülkeleri	206.572	220.814	237.954
Okyanus Ülkeleri	152.287	184.729	166.463
Kuzey Amerika Ülkeleri	825.222	1.019.172	1.092.399
Güney ve Orta Amerika Ülkeleri	211.609	277.621	271.097
Avrupa Ülkeleri	2.301.905	2.555.276	2.768.853

Kaynak: Kuveyt İstatistik Kurumu

Basında yer alan haberlere göre Kuveyt Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 4 Aralık'ta Bakan Khalifa al-Ajeel'in dijital ticaret sektörü için elverişli bir yasal ortam geliştirmeyi amaçlayan çağrısı üzerine, iş dünyasının görüşlerinin de yer aldığı geniş bir istişare sürecinin ardından "Dijital Ticaretin Etkinleştirilmesi" yasa tasarısının nihai taslağının tamamlandığını duyurmuştur. Söz konusu Kanuna yönelik Müşavirliğimizce anılan Bakanlığa yapılan ziyarette e-ticaret alanında ülkemiz mevzuatından yararlanılmak istenildiğinin belirtilmesi üzerine Bakanlığımızdan alınan ilgili mevzuatlar anılan Bakanlığa iletilmişti. Ayrıca, KİK bünyesinde düzenlenen toplantılarda e-ticaret de gündem başlıklarından olmaktadır. Bilindiği üzere, KİK altında e-ticaret çalışma grubu da bulunmaktadır. Bu çerçevede, e-ticaret faaliyetlerinin ciddi şekilde artması, hem Kuveyt'te hem de KİK bölgesinde bu alanın düzenlenmesi ihtiyacını da beraber getirmiştir.

Kuveyt'te siyasi yapıdaki değişiklik yatırımların artmasını sağlayacağından tüm sektörlerde olacağı gibi e-ticaret ve BT sektörlerinde de iş fırsatları yaratacaktır. Kuveyt'in mal ticareti açısından oldukça rekabetçi bir piyasa olduğu düşünüldüğünde döviz kazandırıcı hizmet ticaretimizin geliştirilmesi hem bir gereklilik hem de bir fırsat olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, müteahhitlik, turizm, sağlık turizmi, eğitim, gastronomi, e-ticaret, bilgi teknolojileri alanlarında firmalarımız için önemli potansiyel bulunduğu değerlendirilmektedir.

Sağlık Sektörü

Malumları olduğu üzere, Kuveyt ile ülkemiz arasında sağlık alanında işbirliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalar ve girişimler bir süredir devam etmekle birlikte, çok ilerleme kaydedilememiştir. Kuveyt Sağlık Bakanlığı yetkilileri ile yapılan toplantılarda, yavaş ilerleyen sürecin ülkemiz tarafından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Söz konusu durum Müşavirliğimizce Kuveyt Sağlık Bakanlığı ile yapılan görüşmelerde de teyit edilmiştir.

Öte yandan, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü yapmış olan Sayın Prof Dr Kemal Memişoğlu, yakın zamanda Sağlık Bakanlığı görevine gelmiş olup, Sağlık Bakanlığımızdaki ilgili kadrolar da değişmiş bulunmaktadır. Sağlık sektöründeki iş çevrelerinden edinilen bilgilere göre yeni kadro hem ilaç ticareti hem de sağlıkta dijitalleşme konularında Kuveyt ile işbirliğini geliştirmeye hazırdır. Öte yandan, 20 Ekim 2023 tarihinde Kuveyt ile sağlık alanında bir iyi niyet mektubu imzalanmış olup aşağıdaki hususları içermekteydi:

1-Sağlık sistemlerinin güçlendirilmesine ilişkin bilgi ve deneyim alışverişi

2-Acil sağlık hizmetleri ve afet yönetimi alanında iş birliği

3-Sağlık yatırımı ve sağlık hizmetlerinin sunumu alanında iş birliği

4-İlaç, tıbbi cihaz ve sarf malzemelerinin satın alınması alanında iş birliğinin artırılması

5-Türkiyedeki ilgili kurum ve kuruluşlarla kapasite geliştirme alanında kısa süreli eğitim kursları düzenlemesi

6-Sağlık bilgi sistemleri alanında uzmanlık değişimi

Öte yandan, Kasım sonunda gerçekleştirilen Tıp Kurultayına 2023 yılında Kuveyt Sağlık Bakanı bizzat kendisi katılmışken geçen yılki oturuma Müsteşar Yardımcısını göndermiştir. Öye yandan, ülkemiz Sağlık Bakanlığı ve USHAŞ tarafınan başta Kuveyt Sağlık Bakanı olmak üzere sağlık alanında ilgili kuruluşlarla 6-7 Mayıs 2025 tarihlerinde görüşmeler gerçekleştirilerek süreç yeniden canlandırılmıştır.

Diğer taraftan, Kuveyt'in halihazırda sağlık alanında atmakta olduğu ve ileride atmayı planladığı adımlar Kuveyt'i hem mal hem de hizmet ticareti açısından potansiyel bir ülke haline getirmektedir. Bilindiği üzere, diğer tüm körfez ülkeleri gibi Kuveyt de sağlık hizmetlerinin yurtiçi kaynaklardan karşılanması için atılımlar yapmaktadır. Bu çerçevede, yurtdışında tedavi alan vatandaşlara ilişkin işlemlerin takip edilmesi için açılan ofisler kapatılmaya başlanmış olup, ayrıca, bütçede söz konusu tedavi masrafları için ayrılan ödenek de yarıdan fazla kısılmıştır. Öte yandan, kısa vadede gelişim sağlanamayacağından bu alandaki potansiyelin devam edeceği değerlendirilmekte olup, Bakanlığımız tarafından devreye alınan Heal In Türkiye (ilgili hastaneden alınan randevunun Hizmet İhracatçıları Birliğine iletilmesi durumunda vize işlemleri kolaylaştırılmaktadır) ve Sağlık Bakanlığının Health Türkiye uygulamalarının sağlık hizmetleri ihracatımızın artırılması yönünden tanıtımının yapılmasında fayda görülmektedir.

Kuveyt'te sağlık alanında bir diğer öne çıkan sektör hastane işletmesi sektörü olup, bu alanda firmalarımız bilgilendirilmekte, firmalarımızın Kuveytli taraflarla görüşmeler yapmasına ön ayak olunmaktadır.

Kuveyt Sağlık Bakanlığı halihazırda sağlık alanında dijitalleşme konusuna büyük önem atfetmekte olup ilaç takip sistemi, e-reçete sistemi, sağlık bilgi sistemi, kan bankası sistemi gibi yazılım sistemlerini satın almak için görüşmeler yapmaktadır. Tüm sektörü kapsayacak bir elektronik sağlık kayıt sistemi hükümet için bir hedef olmaya devam etmektedir. 2022 yılında Kuveyt Üniversitesi tarafından yayımlanan bir rapor hastanelerin %43'ünün hala kağıt ortamında iş yaptığını belirtmektedir.

Kuveyt'teki dijital sağlık pazarının 2025 yılına kadar 106,50 milyon ABD doları gelire ulaşacağı; 2025'ten 2029'a kadar yıllık %5,73 büyüme oranıyla 2029 yılına kadar 133,10 milyon ABD doları pazar hacmine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Kuveyt'in ulusal dijital sağlık

stratejisi, kapsamlı stratejileri olan Bahreyn, BAE ve Katar gibi diğer Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerine kıyasla henüz oluşum aşamasındadır.

Kuveyt'te 2023 sonu itibarıyla 5,3 milyar değerinde dokuz kamu sağlık projesi uygulama aşamasında olup, dört proje de tasarım aşamasındadır. Son yıllarda, maliyeti 1 milyar doların biraz üzerinde olan Jaber Hastanesi ve maliyeti 595 milyon dolar olan Sabah Hastanesi de dahil olmak üzere yeni kamu hastaneleri inşa edilmiştir. Ayrıca, Al Adan Hastanesi, Farwaniya Hastanesi ve Jahra Hastanesi'ndeki genişleme projeleri, yaklaşık 3 milyar dolarlık kümülatif yatırımla, Sağlık Bakanlığı tesislerine toplam 1256 yatak eklemiştir. Kuveyt, 2025 yılında 2 adet hastanenin (Mutlaa Health Center, New Maternity Hospital) açılışını gerçekleştirmiştir. Sağlık Bakanının 3 adet daha hastanenin önmüzdeki dönemde açılışını yapması beklenmektedir. Bu, Mutlaa yerleşim bölgesinde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere 15 sağlık merkezi ve özel tıbbi tesisler kurmayı amaçlayan daha geniş kapsamlı bir planın parçasıdır.

Özel sağlık sektörünün, Dhaman'ın expatların ve ailelerinin bakım sorumluluğunu üstlenmesiyle önümüzdeki yıllarda %15-20 oranında büyümesi beklenmektedir. Dhaman, 2014 yılında kamu-özel sektör ortaklığıyla kurulmuş olup, bugüne kadar ülke genelinde beş birincil sağlık merkezi ve Ahmadi ve Jahra vilayetlerinde toplam 600 yataklı iki hastane inşa etmiştir. Yabancı talebini karşılamak için beş yıl içinde birincil sağlık merkezi sayısını 15'e çıkarmayı hedeflemektedir.

Bankacılık Sektörü

Kuveyt'in temel bankacılık kanunu 1968 tarihli 32 sayılı Para Birimi, Kuveyt Merkez Bankası ve Bankacılık Organizasyonları Kanunu'dur. 2018 tarih ve 44/430 sayılı Kuveyt Merkez Bankası Kararı elektronik ödemelere ilişkin hususları düzenlemektedir.

Kuveyt'in finansal sistemi bankacılık tarafından domine edilmektedir. Kuveyt'te 10 adedi yerel 11 adedi de yabancı banka olmak üzere toplam 21 banka faaliyet göstermektedir. Ülkenin ekonomik faaliyetlerine oranlandığında Kuveyt'te overbanking olduğunu söylemek mümkündür. Toplam varlıkların %4'ünden azı yabancı banka şubelerindeyken, varlıkların büyük kısmı National Bank of Kuwait ve Kuwait Finance House adlı iki bankanın elindedir.

30 Haziran 2024 itibarıyla Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinde faaliyet gösteren tüm ticari bankaların toplam varlıklarının değeri 3.359 milyar ABD doları olup, Kuveyt bankaları yaklaşık 289 milyar ABD doları toplam varlık değeriyle Körfez çapında sadece %8,6 paya sahiptir. Kuveyt bankaları, toplam 161 milyar ABD doları mevduat değeri ile toplam 2.024 milyar ABD doları tutarındaki mevduat değerine sahip körfez bankaları içinde %7,9'lık bir paya sahiptir. Kredilerde ise 1966 milyar ABD doları olan tüm KİK ticari bankacılık sektörü büyüklüğünün içinde Kuveyt bankalarının payı yaklaşık %9,3'tür. KİK banka büyüklüğü sıralaması açısından, Kuveyt'in körfezde en iyi 20 banka listesinde yalnızca iki bankası bulunmaktadır: yedinci sırada yer alan Kuveyt Finans Evi (KFH) ve onuncu sırada yer alan Kuveyt Ulusal Bankası (NBK). Öte yandan Kuveyt bankacılık sektöründe Körfez çapında

ikinci sıradayken zamanla dördüncü sıraya gerilemiştir. Kuveyt'in bankacılık sektörünün yüksek profesyonelliğiyle orantılı olamayan bu sonuç nedeniyle Kuveyt'te son dönemde birleşme ve satın alma eğiliminde bir artış yaşanmış olup, böylelikle kamu politikası düzeyinde varsayımsal reformlara öncülük etmesi için bir alan oluşturulmuş oldu. KFH'nin AUB - Bahreyn'i satın almasından sonra, KFH varlıklar, krediler ve mevduatlar açısından yerel olarak en büyük banka haline gelmiştir. Warba Bank'ın Gulf Bank'ı satın alma talebi ise yakın zamanda Kuveyt Merkez Bankası tarafından uygun görülmüştür. İlerleyen dönemde Warba Bank İslami Banka olduğundan AAOIFI standartları çerçevesinde konvansiyonel bankanın İslami bankaya dönüştürülmesine ilişkin sürecin tamamlanması gerekecektir.

Perakende

Kuveyt'te Meclisin feshedilmesiyle girilen yeni dönemde ekonominin açılmasının pekçok sektörde fırsatlar yaratması ve dolayısıyla nüfusun artması beklenmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere bazı şehir projeleri için yeni ihaleler yayımlanmaya devam edilmektedir. Söz konusu şehir projeleri kapsamında büyük alışveriş merkezleri de inşa edilmektedir. Bu çerçevede, perakende alanındaki fırsatların da artacağı değerlendirilmekte olup, halihazırda bazı markalarımızın da pazara girmek amacıyla girişimlerde bulunduğu bilinmektedir.

KOBİ

Kobilerin Geliştirilmesine İlişkin Ulusal Fon 2 milyar dinar değerindedir. Söz konusu fondan yararlanılabilmesi için 1-50 adet Kuveytli çalıştırılması start up'ın başlangıç maliyetinin 500.000 Kuveyt Dinarını aşmaması gibi şartları bulunmaktadır. Kuveyt'teki özel şirketlerin yaklaşık % 90'ını KOBİ'ler oluşturmakta olup halihazırda KOBİ'lerin GSYİH'e katkısı %3'tür. (BAE'de %53).

Kuveyt'te sanayi Shuwaikh Sanayi Bölgesinde yoğunlaşmış durumdadır. Diğer bir sanayi bölgesi olacak ülkenin güneyinde yer alan Shadadiye Sanayi Bölgesi tamamlanmak üzeredir. 2000 yılından beri Kuveyt'te imalat sanayinin Kuveyt milli gelirine katkısı yıllık ortalama %7'dir. Gıda ve içecek sektörü imalat sanayinin GSYİH'e katkısı %10 iken kimyasal ürün sektörünün katkısı %52,7'dir. Diğer taraftan 2000 yılıyla karşılaştırıldığında metal olmayan minerallerin katkısı %15,1'den %4,5'a; tekstil sektörünün katkısı ise %11,9'dan %4,5'a düşmüştür. Öte yandan, Kuveyt sanayi sektörü değer açısından 2000 yılına kıyaslandığında ciddi artış göstermiş olup, tekstil sektörü 116 milyon \$'dan 257 milyon \$'a; metal olmayan mineraller sektörü 147 milyon \$'dan 255 milyon \$'a; kimyasal ürünler 120 milyon \$'dan 3 milyar \$'a ve mamul metal ürünler 196 milyon \$'dan 1,1 milyar \$'a çıkmıştır.

Ekim 2023 tarihinde Kuveyt 12 yıllık bir dönemi kapsayan Ulusal Sanayi Stratejisi 2025 Belgesini onaylamış olup, ilk faz 48 proje altında 6 alt sektörü incelemektedir: petrokimyasallar ve kimyasal ürünler; gıda sanayi; medikal sanayi (ilaç, tıbbi malzemeler ve teknoloji); yenilenebilir enerji ürünleri; dördüncü nesil sanayi (yapay zeka, 3D Baskı ve nanoteknoloji) ve yapı malzemeleri sanayi. Mezkur Strateji, sektördeki sermaye miktarını mevcut 16,9 milyar dolardan 35,8 milyar dolara çıkarmayı hedeflemektedir.

Lojistik

Kuveyt Uluslararası Terminal II projesinin 2028 yılında faaliyete geçmesi beklenmekte olup, yıllık uçuş sayısını 240.000'den 650.000 adede çıkaracağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, söz konusu proje paralelinde Hükümet e-ticaret sektörüne katkı sağlayacağı düşünülen Kuveyt Hava Kargo Şehri projesini de hayata geçirmek istemektedir. Karayolu taşımacılığı açısından öne çıkan projeler ise halihazırda KİK Demiryolu Projesi ile Suudi Arabistan-Kuveyt Demiryolu projeleridir. Deniz yolu taşımacılığındaki en önemli projeler ise yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere Mübarek Al Kebir Limanı ve Shuaiba Limanının genişletilmesi projeleridir.

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

1. Şirket Kurmak

Kuveyt'te kefalet sistemi denilen bir sistem ticari hayata egemendir. Bu sistemde Kuveyt vatandaşları Kuveyt'te kurulacak şirketlerde en az %51 oranında pay sahibi olmak zorundadır. Kuveyt'te ticari hayatı düzenleyen oldukça geniş bir mevzuat bulunmasına rağmen 2016 yılında çıkarılan 1 Nolu Şirketler Kanunu ve 13 Nolu Ticari Acenteler Kanunu (2016), Serbest Bölgeler Kanunu ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun ticari hayata yön veren kanunlar olduğu görülmektedir.

1 Nolu Şirketler Kanunu

Kanun kapsamında 7 tür şirket kurulabilmektedir.

- Genel Ortaklık Şirketi: Yabancılar %49'a kadar ortak olabilir.
- Limited Şirket: Yabancılar %49'a kadar ortak olabilir.
- Paylı Ortaklık Şirketi: Yabancılar %49'a kadar ortak olabilir.
- Ortak Yatırım (Joint Venture): Kuveytli ortağın ticaret lisansı ile yapılabilir.
- Ortaklık Şirketi: Kendi hisselerinin olmasına izin verilebilir.
- Sınırlı Sorumlu Ortaklık: Yabancılar %49'a kadar ortak olabilir. Bu yüzde Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu kapsamında artırılabilir.
- Şahıs Şirketi: Yabancılar %49'a kadar ortak olabilir.

Yabancı firmaların Kuveyt pazarına girebilmesi için aşağıdaki yollardan birini seçmeleri gerekmektedir:

- Firma kurmak (WLL ya da KSC türü firmalar)
- Ortak Girişim (Joint Venture) tesis etmek
- Kuveyt Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununa (Kanun No: 116, 2013) göre bir şirket kurmak
- Kuveytli bir acente ya da ticari temsilciyle çalışmak

1.1. Şirket Kurma Prosedürü

1.1.1. WLL ya da KSC Closed Türü Firmalar

Yabancı gerçek ya da tüzel kişilikler Kuveytli bir ortakla Limitet Şirket (WLL) kurabilirler. Kuveyt Şirketler Kanununun 191 nci maddesine göre limitet şirket en az iki hissedarla açılmalı ve %51 hisse Kuveytli bir gerçek ya da tüzel kişiliğin olmalıdır (bankalar, yatırım brokerları ile sigortacılık firmaları için Kuveytli ortak en az %60 hisseye sahip olmalıdır). Karı ve kocalar tek ortak sayılmaktadır. Kuveyt'te WLL türünde bir şirket kurmak takribi 3 ay sürmektedir. Kuveyt'te girişimciler ve yeni kurulan şirketler için en yaygın yasal yapı Limited Şirkettir (Limited Liability Company). Aynı zamanda pazara girmek isteyen yabancı şirketlerin veya yatırımcıların da öncelikli tercihidir. Kuveyt'te WLL (With Limited Liability) olarak da bilinen LLC, dahil edilmesi en yaygın, kolay ve hızlı olanıdır. Hissedarlara karşı sınırlı sorumluluğu sayesinde kişisel varlıkların korunması ile operasyonel esneklik arasında bir denge sağlar. Bu yapı, nispeten basit idari süreçlere izin verirken, sahiplerinin kişisel varlıkları için bir düzeyde koruma sağladığı için popülerdir.

Yasal Adımlar:

1. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Ortaklıklar Dairesi'ne (MOCI) kaydolmak
2. Bir şirket adı belirlemek
2. Bankaya gönderilen yazıyı almak ve sermayeyi yatırmak
3. Belediye denetimini beklemek
4. Şirket kuruluş mutabakat sözleşmesini (MoA) almak
5. Mutabakatı tasdikletmek
6. Ticaret siciline kayıt olmak
7. Ticari ruhsatı edinmek
8. Kuveyt Ticaret ve Sanayi Odası'na kaydolmak
9. Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı'na kaydolmak

Başvurular, Kuveyt Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na yapılmaktadır. Telekomünikasyon, sağlık ve eczacılık firma kurulumları için ilgili Bakanlıklar ekstra bilgi ve belgeler talep edebilmektedir. Başvuru belgeleri Arapça olmalıdır.

KSC Closed (Kuwaiti Joint Stock Companies) türü şirketler ise en az 5 hissedardan teşekkül etmelidir. Sermaye yeterliliği firmaların faaliyetine göre belirlenmektedir. KSC Closed türü firmalar gerekli kriterleri sağladıktan sonra Kuveyt Borsasına kote olabilme hakkına sahiplerdir. Yabancı ortaklar şirketin en fazla %49'una sahip olabilmektedir. KSC Closed firmaları bankacılık ve sigorta faaliyetleri yürütemezler. Bu tür şirketler ortalama 6 ayda kurulabilmektedir.

Yabancı ortaklı KSC Closed türü firmalar WLL türü firmalar gibi sadece yabancı payına düşen kısmı için %15'lik kurumlar vergisi ödemektedir. Bunun haricinde, Kuveyt Borsasına kote olan KSC Closed türü firmaların gelirlerinin her yıl %1'i Kuveyt Bilimsel Gelişim Vakfı'na vergi olarak aktarılmaktadır. Benzer şekilde, bu tür firmaların gelirlerinin %1'i

oranında zekat vergisi alınmaktadır. Son olarak, KSC türü Kuveyt Borsasına kote firmalar % 2,5 oranında Ulusal İşçi Desteği Vergisi ödemektedir.

1.1.2. Ortak Girişim (Joint Venture) Tesis Etmek

Kuveyt Şirketler Kanununun 57 nci maddesine göre Ortak Girişim (Joint Venture) iki ya da daha fazla gerçek/tüzel kişi tarafından kurulabilmektedir. Taraflar müştereken ve münferiden sorumludur. Ortak Girişimin tüm hedef, hüküm ve koşulları Ortak Girişim Anlaşmasında yer almalıdır. Söz konusu Anlaşma Ortak Girişimin tarafları için bağlayıcıyken, üçüncü tarafları bağlamamaktadır.

1.1.3. Kuveyt Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununa (Kanun No: 116, 2013) Göre Şirket Kurmak

Kuveyt Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu (Kanun No: 116, 2013) aşağıdaki türlerde yatırımı öngörmektedir:

- %100'e kadar yabancı sermayeli Kuveytli bir şirket kurmak
- Yabancı bir firmanın Kuveyt'te şubesini açmak
- Araştırma-Geliştirme çalışmaları için bir temsilcilik açmak

Kuveyt'te yabancı sermayeli şirket kurmak için başvuru ve takip süreci Kuwait Direct Investment Promotion Authority (KDIPA) bünyesinde kurulan One Stop Shop tarafından yürütülmektedir.

1.1.4. Acente ya da Ticari Temsilci ile Çalışmak

Kuveyt'in acentelik sistemi 2016 tarihli 13 sayılı Ticari Acentelik Kanunu ile Kuveyt Ticaret Kanunu'nun 260 ila 296 ncı maddelerinde açıklanmaktadır.

Kuveyt'te uzun vadeli işbirliği yapmak isteyen firmalarımızın ya da Kuveyt kanunları uyarınca Kuveyt'te yerine getirilmesi gereken prosedürlerin gerektirdiği durumlarda acentelik sisteminin tercih edilmesi faydalı olabilmektedir. Bu durum, özellikle kamu kurumlarına yönelik mal veya hizmet satışı yapmak isteyen firmalarımız için geçerli olabilmektedir.

Kuveyt hukuk sistemi ve iş yasaları yabancıların Kuveyt'te herhangi bir şekilde şube açmalarına imkan sağlamadığından, Kuveyt'te iş yapmak isteyen yabancı firma veya kişiler, Kuveytli bir acente ismi veya sponsorluğu altında bu tür faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

2016 tarihli 13 sayılı Ticari Acentelik Kanunu'nun ilk iki maddesinde ticari acentelerin özellikleri ile ticari acentelik sözleşmelerinin barındırması gereken özellikler yer almaktadır. Buna göre, ticari acenteler Kuveytli bir gerçek kişi olabileceği gibi Kuveytli gerçek kişinin sermaye payının en az %51 olduğu tüzel kişilikler de olabilir. Ticari

acentenin Ticaret Sicili'ne kayıtlı olması gerekmektedir. Acenteliğin kapsadığı faaliyeti uygulama yetkisi olmalıdır. Acentenin ile acentelik verenin arasında bir ticari acentelik sözleşmesi olmalıdır. Ticari acentelik sözleşmesinde aşağıdaki bilgiler yer almalıdır:

- Acente veya distribütörün adı, acentelik verenin adı ve uyruğu
- Sözleşmenin kapsadığı emtialar veya ürünler veya hizmetlerin tanımı
- Acentelik veren ile acente veya distribütörün her birinin hak ve yükümlülükleri
- Acentenin veya distribütörün faaliyet alanı
- Acenteliğin süresi ve yenileme yöntemi
- Acenteliğin fesih yöntemi ve şartları
- Acentelik veren ile acente arasında üzerinde anlaşmaya varılan ve Ticari Acentelik Kanununa aykırı olmayan diğer hususlar

Bir firma üretimini yaptığı farklı ürünler için ayrı acenteler kullanabilmektedir. Ayrıca, firmaların birden fazla firma veya kişiye distribütörlük vermeleri mümkündür.

Acentelik sözleşmesinin geçerlilik kazanması için imzalandıktan sonra en çok 2 ay içerisinde Kuveyt Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından tescil edilmesi gerekmektedir. Tescil işlemleri için başvuru sadece Kuveyt vatandaşları tarafından yapılabilmektedir. Başvuru evrakları aşağıdaki gibidir:

- Acentelik sözleşmesinin orijinal ve resmi onaylı bir kopyası
- Acentelik sözleşmesinin noter onaylı Arapçaya çevirisi
- Acentenin ticaret sicilinin bir kopyası
- Acentenin vatandaşlık belgesi
- Acentenin Kuveyt Ticaret ve Sanayi Odası tescil belgesi

Kuveyt kanunlarının yabancı firma faaliyetlerini sınırlayıcı yönleri, firmalarımızın acentelik verme konusunda dikkatli olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, bu tür anlaşmalar yapılmadan önce işbirliği yapılacak firmanın iyi araştırılması faydalı olacaktır.

Bu tür bir araştırma yapılırken, firmanın Kuveyt Ticaret ve Sanayi Odasındaki kayıtlarının kontrol edilmesi dışında, firmanın daha önce veya halen çalıştığı diğer firmaların öğrenilmesi, banka hesapları, firmanın piyasadaki imajı, geleceğe yönelik projeleri, vb. konularda bilgi edinilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, yapılacak işbirliği çerçevesinde firmalarımızın, işbirliği yaptıkları Kuveytli firmanın kefilliği altında Kuveyt'te faaliyet göstermeleri ya da kendileri tarafından belirlenecek kişilerin çalışmasının sağlanması da mümkündür.

Herhangi bir anlaşmazlık durumunda Kuveyt mahkemelerinin temel dayanağı taraflar arasındaki sözleşme hükümleridir. Bu itibarla, son derece dikkatli bir sözleşme hazırlanmasında yarar görülmektedir.

Sözleşmenin imzalanmasından veya feshinden önce mutlaka hukukçu tavsiyesine başvurulması ile sözleşmede tahkim hükümlerine yer verilmesinin yararlı olacağı

düşünülmektedir. Diğer önemli bir husus da sözleşmede acente firmanın performansını izleme hakkını veren hükümlere yer verilmesidir.

Kuveyt, 5 Ekim 1961 tarihli Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması hakkında Lahey Konvansiyonunu onaylamayan ülkeler arasında olduğundan acentelik sözleşmelerinin de dahil olduğu ticari sözleşmelerin resmi tasdik süreci farklı yürütülmektedir.

Ülkemiz firmaları ile Kuveytli firmalar arasında imzalan acentelik sözleşmesinin onay süreci aşağıdaki gibidir:

- Ülkemiz firmasının bulunduğu şehirdeki Ticaret Odası onayı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tasdiki
- Kuveyt Devleti Ankara Büyükelçiliği tasdiki

Bu aşamadan sonra sözleşmenin tasdik süreci Kuveyt'te devam eder.

- Kuveyt Ticaret ve Sanayi Odası onayı
- Kuveyt Devleti Dışişleri Bakanlığı tasdiki
- T.C. Kuveyt Büyükelçiliği Konsolosluk Birimi tasdiki
- Eğer sözleşme Arapçaya tercüme edilmediyse Arapçaya tercüme edilir ve Kuveyt Devleti'nin Adalet Bakanlığı'nda tercüme tasdiki yapılır.
- Kuveyt Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nda tescil ettirilir.
- Gazetelerde ilan edilir.
- Acentelik tescil sertifikası alınır.

1.1.5. Franchising

Kuveyt'te, lokanta, gıda, eğlence, eğitim, tekstil, mobilya, otomotiv, taşımacılık, vb. sektörlerde franchising yaygın şekilde kullanılan bir yöntemdir. Esasen franchising yukarıda belirtilen diğer yöntemlerden biri kullanılarak oluşturulacak bir işbirliği şeklinde Kuveytli bir temsilci belirlenmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Son dönemde, özellikle hazır giyim ve lokantacılık sektöründe ülkemiz firmaları Kuveyt pazarına franchising yöntemiyle giriş yapmaktadır

Şirket feshi

Bir şirket türünün sona ermesine ilişkin özel nedenler dikkate alınarak, bir şirket aşağıdaki nedenlerden herhangi biri nedeniyle feshedilebilir:

1. Şirket sözleşmesinde veya Kuveyt Şirketler Kanununda öngörülen hükümlere uygun olarak uzatılmadığı sürece, şirket sözleşmesinde belirtilen şirket süresinin sona ermesi.
2. Şirketin kuruluş amacının gerçekleştirilmesi veya bu amacın gerçekleştirilmesinin imkansız hale gelmesi.
3. Şirket varlıklarının tamamında veya çoğunda, kalan varlıklara yatırım yapılmasının mümkün olmayacağı ölçüde amortisman ayrılması.

4. Şirket sözleşmesinde belirli bir çoğunluk öngörmediği sürece, ortakların, şirketin süresi dolmadan feshedilmesine oybirliğiyle onay vermesi.
5. Şirketin başka bir şirketle birleşmesi.
6. Şirketin iflasının ilanı
7. Şirketin faaliyetlerini üst üste üç yıl süreyle yürütmemesi veya mali tablolarını düzenlememesi nedeniyle şirketin lisansının iptaline karar verilmesi.
8. Şirketin feshi kararının verilmesi

Şahıs Şirketi Feshi

Şahıs Şirketi, sermayenin tek bir kişide toplanması veya mirasçıların ölüm tarihinden itibaren altı ay içinde şirketin başka bir hukuki biçimde devam edeceğine karar vermemesi halinde, sermaye sahibinin ölümü ile sona erecektir. Ayrıca şirket sermayesine sahip tüzel kişinin feshi ile şirket sona erer.

Profesyonel Şirketin Feshi

Kuveyt Şirketler Kanunu'nun 266 ncı madde hükümlerine tabi olarak, şirketin herhangi bir nedenle yalnızca bir ortağı varsa ve bu ortak altı ay içinde bir veya daha fazla ortağın katılımını başlatmadığı takdirde Profesyonel Şirket sona erecektir.

b. Vergi Uygulamaları

Genel

Kuveyt'te gelir vergisi, gayrimenkul vergisi, katma değer vergisi, stopaj ya da satış üzerinden alınan herhangi bir dahili vergi uygulanmamaktadır. Kuveyt'te sadece yabancı ortaklı şirketlerin yabancı ortağının sermaye payına düşen kısmına uygulanan %15 oranındaki kurumlar vergisi ve yukarıdaki bölümlerde belirtilen Çokuluslu Şirketler Vergisi bulunmaktadır. Kurumlar vergisi dışında halka açık firmaların ödediği bazı ekstra vergi kalemleri de bulunmaktadır. Öte yandan, Kuveyt'te iş yapan kurum, kuruluş ve firmalar taşeron, alt yüklenici veya her ne suretle olursa olsun iş yaptırdıkları yabancı firmaları Maliye Bakanlığı'na bildirmekle yükümlüdürler. Kuveytli işveren, iş yaptırdığı yabancı firma Maliye Bakanlığından vergi yükümlülüklerini yerine getirdiğine dair bir belge getirene kadar, toplam sözleşme bedelinin %5'inden az olmamak üzere yabancı firmaya yapması gereken son ödemeyi tutma yükümlülüğü altındadır.

Vergi İdaresi

Vergiye yönelik işlemler Kuveyt Maliye Bakanlığı altındaki Vergi Yükümlülüğü ve Planlama Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Beyanname

Vergi, mükellefin hesap dönemi olarak tanımlanan ve bir takvim yılı olarak kabul edilen vergilendirme döneminde elde edilen kazançlar üzerinden alınır. Ancak ilk vergilendirme

dönemi en az altı ay, en fazla 18 ay olabilir. Ayrıca vergi mükellefinin yıl sonunun 31 Aralık dışında bir tarihle değiştirilmesi yönündeki yazılı talebi de kabul edilebilir.

Firmaların öncelikle mezkur Vergi Dairesini ziyaret ederek vergi numarası alması ve vergilendirme dönemini belirlemesi gerekmektedir. Belirlenen dönemin bitiminde Bakanlık tarafından belirlenmiş olan danışmanlık firmaları tarafından denetim yapılması gerekmektedir. Vergi mükellefi, vergilendirme döneminin bitiminden itibaren üç ay 15 gün içerisinde, vergi mükellefinin hesap defterlerine dayalı olarak vergi beyannamesi vermelidir. Mükellefler bazı durumlarda vergi beyannamesi vermek için 60 güne kadar süre uzatımı talebinde bulunabilmektedir. Böyle bir uzatma verilmesi durumunda, vergi beyannamesi verilinceye kadar herhangi bir vergi ödemesine gerek yoktur ve bu durumda ödeme tek seferde yapılmalıdır.

Vergi mükellefi, vergi beyannamesinin sunulmasının ardından vergi dairesi yetkilileri tarafından incelemeye tabi tutulan belirli muhasebe kayıtlarını Kuveyt'te tutmalıdır. Muhasebe kayıtları İngilizce olabileceği gibi, sistemin gerekli kayıtları içermesi ve vergi departmanına önceden bilgi verilmesi durumunda mali tabloların hazırlanmasında kullanılan bilgisayarlı bir sistemde de olabilir.

Vergi, vergi döneminin bitimini takip eden dördüncü, altıncı, dokuzuncu ve 12'nci ayların 15'inci günü dört eşit taksitte ödenecektir. İdare tarafından uzatma verilmesi halinde, verginin tamamı uzatmanın sona erdiği tarihte ödenecektir. Verginin zamanında beyan edilmemesi veya ödenmemesi, her 30 günlük gecikme veya gecikmenin bir kısmı için vergi yükümlülüğünün %1'i oranında ceza gerektirmektedir.

Muhasebe Kayıtları

Muhasebe kayıtlarının titizlikle tutulması gerekmektedir. Her yapılan işlemin faturası, sözleşmesi ve her yıla ait “Vergi Borcu Yoktur Belgesi” olmak zorundadır. Ödemelerin mutlaka banka aracılığıyla yapılması ve ödeme dekontları ve belgelerinin titizlikle muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Verginin Hesaplanması

Yabancı firmaların ödemesi gereken %15'lik Kurumlar Vergisi giderler düşüldükten sonra elde edilen kar üzerinden hesaplanmaktadır. Öte yandan, firmaların dışarıdan hizmet aldığı danışmanlık, yazılım vs gibi hizmetler için Deemed Profit adı verilen vergilendirme türü bulunmaktadır. Karın %30'unun %15'i şeklinde ödeme yapılan söz konusu vergi türünde yapılan iş ve işlemler açısından herhangi bir gider olmadığı veya sınırlı gider olduğu için dışarıdan hizmet sağlayan sektörler bu vergilendirme türünü tercih etmektedir. Öte yandan, ülkemiz ile Kuveyt arasında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması bulunmaktadır. Bu çerçevede, Kuveyt'te vergilendirilen firmalarımız Kuveyt Maliye Bakanlığından ilgili dokümanları temin ederek ülkemiz Gelir İdaresi Başkanlığına sunabilir.

Amortisman

Ürün özelinde süresi ve miktarı değişmektedir. Amortisman, belirlenen oranlar üzerinden doğrusal olarak alınır. Ancak, vergi beyannamesinin sunulmasından önceki 90 gün içerisinde vergi mükellefi, vergi dairesinden amortismanı doğrusal yöntemden farklı bir yöntem kullanarak hesaplamasını talep edebilir. Vergi dairesi bu talebi, vergi muhasebesi ilke ve kurallarına uygun olarak makul bir temele dayanması halinde kabul edecektir.

Anapara amortisman oranları kanunda şu şekilde belirtilmiştir:

Sabit Varlık Türü	Amortisman Oranı
Binalar	4
Prefabrik Binalar, Mobilya ve Ofis Ekipmanı	15
Elektirik-Elektronik Ekipman	15
Ulaşım ve yük araçları	15
Araçlar ve ekipmanlar	20
Arabalar ve otobüsler	20
Sondaj ekipmanı	25
Yazılım	25
Bilgisayar ekipmanı ve aksesuarları	33,3

Vergiden Muafiyet

KİK vatandaşlarına ait olan işletmeler, kurumsal kazançlar üzerinden vergi ödemekten muaftır. Kuveyt borsasında işlem gören menkul kıymetlerin alım satımından kaynaklanan sermaye kazançları vergiden muaftır. Kuveytli distribütörler aracılığıyla mal satan yabancı müvekkiller vergiye tabi değildir. Ayrıca, KDIPA üzerinden kurulan şirketler için yabancılardan alınan yüzde 15'lik verginin 10 yıl boyunca alınmaması, gümrük vergisi muafiyeti gibi proje bazlı esnek teşvikler sağlanmaktadır.

Diğer Vergiler

Kuveyt Vergi Sisteminde gümrük vergileri haricinde belli başlı dört vergi bulunmaktadır.

- Yabancı İşletmeler için Kurumlar Vergisi**

Amortisman ve benzeri giderlerin düşülmesi ve Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşmaları kapsamında yapılacak değerlendirmenin ardından vergi hesaplanmaktadır. Ülkemizin Kuveyt’le Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması bulunmaktadır. Yabancı şirketler için

vergi %15'tir. Şirketlerin içindeki ortaklık yapısına göre yabancılardan tahsil edilmektedir. Kuveyt vatandaşları bu vergiden istisnadır.

- **Kuwait Foundation for the Advancement of Sciences (KFAS) Vergisi**

KSC ve KSC (c) türü Kuveyt Borsasına kote firmaların gelirlerinin her yıl yüzde 1'i Bilimin Geliştirilmesi İçin Kuveyt Vakfı'na vergi olarak aktarılmaktadır.

- **Zekat Vergisi**

KSC ve KSC (c) türü Kuveyt Borsasına kote firmalar tarafından şirketteki gelirlerinin yüzde 1'i oranında zekat vergisi alınmaktadır. Bu gelirler Kuveyt Devleti tarafından uluslararası yardım programlarında kullanılmaktadır.

- **Ulusal İşçi Desteği Vergisi**

KSC türü Kuveyt Borsasına kote firmalara uygulanan yüzde 2,5'lik bir vergidir.

- **Gümrük Vergisi**

Bilindiği üzere, 2002 yılında Körfez İşbirliği Teşkilatı (KİK), Ortak Gümrük Kanunu ve Tek Gümrük Tarifesi'ni yürürlüğe koyarak bir gümrük birliği tesis etmiş ve ithal malların birçoğu için gümrük vergisini %5 olarak belirlemiştir. Kuveyt, KİK'in Tek Gümrük Tarifesi kararını 1 Nisan 2003 tarihinde resmen onaylamış, böylece birçok malda %5 oranında gümrük vergisi (CIF) belirlenmiştir. Tek Gümrük Tarife'sinden muaf olan bazı ürünler, belirli temel gıda maddeleri ile ilaçlar veya tıbbi ürünlerdir. Tütün ürünleri ise %100 oranında gümrük vergisine tabidir.

c. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

1. Asgari Ücret:

A. Kamu Sektörü için Belirlenen Asgari Ücret:

Kuveyt'te asgari ücret kamu sektöründe Kuveyt vatandaşları için aylık 217 Kuveyt Dinarı, yabancılar içinse aylık 97 Kuveyt Dinarı olarak belirlenmiştir.

B. Özel Sektör için belirlenen Asgari Ücret:

İşgücü Kurumu'nca (Public Authority for Manpower) 75 Kuveyt Dinarı aşağısındaki sözleşmeler onaylanmamaktadır. Bu durumda özel sektör asgari ücreti 75 Kuveyt Dinarı olarak güncellenmiştir.

2. Ortalama Ücretler:

Kuveyt'te özel sektörde çalışan yabancıların aylık ortalama ücretleri 323 Kuveyt Dinarı'dır. Kamuda çalışan yabancıların ortalama aylık ücretleri ise 750 Kuveyt Dinarı'dır. Ev

alışanlarının ortalama aylık ücretleri ise 117 Kuveyt Dinarı olarak tahmin edilmektedir. Ev işçileri kapsam dışında tutulduğunda özel sektörde çalışan yabancıların ortalama ücretleri ise 337 Kuveyt Dinarı'dır.

Kuveyt vatandaşlarından kamuda çalışanlar; ortalama, erkekler 1.878 Kuveyt Dinarı, kadınlar 1.310 Kuveyt Dinarı ücret almaktadır. Kamu petrol sektöründe ise ortalama ücret 1.675 Kuveyt Dinarı'dır.

Vatandaşlarımızın ortalama aylık ücretleri 500 Kuveyt Dinarı civarındadır.

3. İşsizlik Parası ve Sosyal yardımlar

Kuveyt kanunları, yabancı işçileri sosyal güvenlik kapsamı dışında tuttuğu için, sosyal yardımlardan yalnızca Kuveyt Devleti vatandaşları faydalanabilmektedir.

Kuveyt'te işçiyi işten çıkarmada ilk beş yıl için yarım maaş, sonraki her yıl içinse bir maaş tazminat ödenmektedir.

Yabancı işçilerin sosyal güvenlikleri bakımından, Kuveyt sosyal sigorta sistemi sadece Kuveytliileri kapsamına almaktadır. Yabancı çalışanlar için Kuveytli kefil aracılığıyla firmalarımızın ödemesi gereken (işçi başına 50 Kuveyt Dinarı) zorunlu sağlık sigortası bulunmaktadır. Zorunlu sağlık sigortası kapsamındaki yabancılar, devlet hastanelerinden başvuru ücreti ile tedavide kullanılan yöntem, araç ve cihazlara katkı payı ödeyerek faydalanmaktadırlar. Hastanede ödenen katkı payları çalışandan tahsil edilmektedir.

Geçici çalışma vizesi uygulaması bulunmamakla birlikte, ticari ziyaretçi vizesi kapsamında kamu projeleri için 6 ay, özel sektör projeleri için 1 ay ülkede çalışmaya izin verilmektedir. Öte yandan, söz konusu vize ile bankada hesap açılması mümkün olmamakta, kimlik alınamamakta ve Çalışma Kurumundan izin alınamamaktadır.

Yabancı işçilerin oturma izni başvuruları kapsamında Türkiye'de zorunlu sağlık testi yapılması ve sabıka sicil belgesinin alınması gerekmektedir. Test sonucu ve sabıka kaydı ise Arapçaya tercüme edilip sırasıyla noter, mülki amir ve Kuveyt'in Ankara ya da İstanbul'daki Temsilciliklerinden onaylatılması gerekmektedir. Kuveyt konsolosluğunda onay için belirli bir ücret tahsil edilmektedir. Mühendislerde diploma onayı, operatörlerde ise ehliyet onayı aranmaktadır. Başvurular, Kuveyt Çalışma Kurumu'nun (Public Authority for Manpower) 'Ashal' uygulaması üzerinden online olarak yapılmaktadır.

Oturum ve çalışma izni giderlerinin işverene maliyeti yaklaşık 200-220 KWD'dir (50 KWD zorunlu sigorta ile 1 yıllık oturma ücreti olan 60 KWD dahil). Devlet projelerinde çalışan her işçi için 250 KWD teminat yatırılması zorunludur. Turist vizesiyle çalışmak kanunen yasaktır ve tespiti halinde çalışanlar sınır dışı edilmektedir.

İşçi ücretleri işçilerin banka hesabına yatırılmalıdır. Bankalar Kuveyt Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı ile koordineli çalışmaktadır. Kuveyt Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı 3

ayda bir bankalardan tüm maaşların ödendiğine dair belge almaktadır. Ödenmeyen maaş olması durumunda firmalara işçi başı ceza kesilebilmektedir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Kuveyt'te potansiyel yatırım alanları Kuveyt Doğrudan Yabancı Yatırım Kurumu (KDIPA)'nın web sitesinde kapsamlı bir şekilde hazırlanmıştır. Bahse konu rapor, Kuveyt'te kamu kurumlarının yaygın bir şekilde hizmet alımı yaptığı Oxford Business Group'un danışmanlığında hazırlanmakta olup, söz konusu alanlara KDIPA'nın internet sitesinden ulaşılabilir. Ayrıca, Kuveyt'te potansiyel arz eden yatırım alanlarına ilişkin değerlendirmeler bu Raporun ilk bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Kuveyt'in 2020-2035 yılları arasında hem fiziksel hem de dijital altyapı geliştirilmesi alanlarında 200 milyar dolar değerinde doğrudan yatırım çekmesi hedeflenmektedir. Ülkede 3 adet büyük ekonomik bölge kurulması projesi bulunmakta olup, bunlardan en hızlı ilerleyeni Abdali Ekonomik Bölgesi projesidir. 35.000 m² alanda, sürdürülebilir akıllı şehirler ve ticaret, yatırım ve sanayi fırsatları sunacak söz konusu proje, KİK Demiryolu ve Mübarek Al Kebir projeleri aracılığıyla mega İpek Şehri projesinin bir parçası durumundadır.

Hükümetin öncelik verdiği alanlar: turizm ve eğlence, ulaşım, iletişim, lojistik, konut, telekomünikasyon, IT, finansal hizmetler, sağlık, yenilenebilir enerji ve petrol ve petrokimya sektörleridir.

Ayrıca, Kamu-Özel Ortaklık Projeleri için <http://www.kapp.gov.kw/home/project/> adresinden güncel projelere ilişkin bilgi edinilebilir.

Müteahhitlik sektöründeki yatırım fırsatları için Kamu İhale Kurumu websitesinde (<https://capt.gov.kw/en/tenders/opening-tenders/>) haftalık düzenli yayımlanan ihale ilanları ile, Kuveyt Konut Refahı Kurumunun internet adresi (https://www.pahw.gov.kw/Tenders_Arabic) takip edilebilir.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Ekonomisini çeşitlendirmek ve hidrokarbon kaynaklara bağımlılıktan kurtulmak isteyen Kuveyt'te doğrudan yabancı yatırımları düzenleyen ilk mevzuat 2001 yılında çıkarılmış, ilgili kanunda yabancıların yatırım yapabileceği alanlar pozitif listede belirtilmiştir. Kanunun istenen etkiyi oluşturmaması ve düşük petrol fiyatları nedeniyle 2013 yılında kanun revize edilmiş ve %100 yabancı sermaye ile şirket kurulmasına izin verilmeyen özellikle petrol ve savunma ile ilgili 8 adet sektör belirlenerek, söz konusu sektörler dışında kalan tüm sektörlerde %100 yabancı sermayeli firma kurulumuna izin verilmiştir. Söz konusu kanunla beraber Kuveyt Doğrudan Yabancı Yatırım Ajansı (KDIPA) kurulmuş ve 2014 yılında faaliyete geçmiştir.

KDIPA, Kuveyt Ticaret Kanunu'nda öngörülen kefalet sistemi ve acente aracılığıyla iş yapmaya istisna sağlamakta, bu yönüyle Kuveyt'te iş yapmak isteyen yabancı yatırımcılar için önemli bir aracı kurum olarak öne çıkmaktadır. Bugüne kadar KDIPA lisansı aracılığıyla aralarında beş adet ülkemiz firmasının da olduğu 50 civarında yabancı firma tarafından Kuveyt'e yatırım yapılmıştır. KDIPA aracılığıyla Kuveyt'te kurulacak yerel bir şirketin olmasının Körfez İşbirliği Konseyi bünyesindeki diğer ülkelere de gümrüksüz şekilde mal satabilmesi önemli bir teşvik unsuru olarak göze çarpmaktadır.

KDIPA, 2022 yılında 345 milyon dolar, 2023 yılında ise 635 milyon dolar yabancı yatırım onaylamıştır. Kuruşundan beri onayladığı yabancı yatırımların toplam değeri 2023 sonu itibarıyla 4,5 milyar dolar olmuştur.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Yabancıların Kuveyt'te gayrimenkul edinmeleri yasaktır. Bu husus, sınırlı olarak Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülke vatandaşları lehine genişletilmiştir. KİK üyesi olmayan vatandaşlar, yalnızca Bakanlar Kurulu onayı gerektiren özel koşullar altında mülk sahibi olabilir.

ii)Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

- Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık

Yabancıların şirket kuruluşunda Kuveyt'teki sponsorluk veya kefalet sistemi adı verilen sistemden dolayı önemli sorunlar yaşadığı dile getirilmektedir. Bahse konu hususa ilişkin KDIPA kapsamında iyileştirmelerin yapıldığı, mevzuatın modernize edildiği ifade edilse de ticari kültürün yaygın bir şekilde Kuveytlileri önceleyen bir şekilde yapılmış olması ve yüz yüze ilişkilerin önemi nedeniyle bu sistemin devam edeceği öngörülmektedir.

- Vergi Hukukunda Ayrımcılık

Yabancı firmaların gelirleri %15 oranında vergilendirilmektedir. Kuveyt vatandaşlarına bu vergi uygulanmamaktadır.

- Yabancıların Serbest Dolaşımı

Yabancıların işgücü olarak serbest dolaşımı oldukça kısıtlıdır. Ülkede 400'den fazla özel işçi getirme ajansı bulunmaktadır. İşçi getirmede de kefalet sistemi bulunmakta ve işçileri getiren ajanslar işçilerden para almaktadır. Kefilin izni olmadan işyeri değiştirilememektedir.

Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülke vatandaşları gerek vergiler gerekse yatırım ve şirket kurma süreçlerinde Kuveyt vatandaşları gibi muamele görmektedir.

3. Yatırım Teşvik Mevzuatı

KDIPA, en az 10 bin Kuveyt Dinarı bankada depozito olması, Kuveyt'e teknoloji transferi içermesi, yabancılardan alınan % 15'lik verginin 10 yıl boyunca alınmaması, beş yaşından küçük ikinci el makinelerin getirilebilmesi, arsa tahsisi sağlaması, gümrük vergisi muafiyeti gibi proje bazlı esnek teşvikler sağlamaktadır. Elektrik ve su sağlanması hizmetlerinde de tek durak ofis (one-stop-shop) uygulaması bulunan KDIPA kapsamında yapılacak başvurularda lisans başvurusunun bir ay içinde sonuçlanması, başvurunun sonuçlanmasının ardından ise bir yıl içinde faaliyete başlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, KDIPA kapsamında kurulan işletmelerde ilk yıl % 10 olmak üzere, performansa göre değişen ve en fazla % 25 olan Kuveyt vatandaşı çalıştırma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Öte yandan, KDIPA kapsamında hayata geçirilen işletmelerin mülklerine ilke olarak el konulamamakta, kamu menfaati dışında ve sadece yürürlükteki yasalar uyarınca ve gerçek değeri tespit edilerek el konulabilmektedir.

Yatırımcı, bu yasaya göre, yatırımıyla ilgili teknik, ekonomik ve finansal bilgiler açısından gizlilik prensiplerinden yararlanma hakkına ve ülkedeki yürürlükte olan yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak girişimlerde bulunma hakkına sahiptir.

C. KUVEYT'TEKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

TCMB'den alınan verilere göre ülkemizde yerleşik gerçek ve tüzel kişilerce Kuveyt'e 70 milyon ABD Doları büyüklüğünde yatırım yapılmıştır.

Kuveyt'te ülkemizde yerleşik kişi ve kurumlarca yapılan yatırımların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Ülkemiz firmaları Kuveyt'e genelde franchise anlaşmaları yoluyla ve müteahhitlik, teknik müşavirlik ve gıda hizmet sektörlerinde girmiştir.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

Gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmalarımız genel olarak kefalet sisteminden kaynaklı güven problemleri yaşamaktadır. Franchise olarak girmiş olan gıda hizmet sektöründeki firmalarımızdan vergi konusuna ilişkin şikayetler alınmıştır.

Müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmalarımız genelde geciken hakedişler ile Ulusal Meclis ve Hükümet arasındaki gerilimden ötürü var olan siyasi istikrarsızlık nedeniyle oldukça yavaş işleyen bürokrasi ve keyfi uygulama prosedürleri hakkında bildirimde bulunmaktadır.

D. DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

UNCTAD verilerine göre Kuveyt'e Doğrudan Yabancı Yatırım girişi akım ve stok olarak aşağıda gösterilmektedir.

Million USD	FDI Inflow	FDI Outflow
-------------	------------	-------------

2016	419	4.528
2017	348	9.013
2018	204	3.715
2019	351	-2.696
2020	240	7932
2021	198	4666
2022	758	-25.603
2023	2113	11.189

(Kaynak: UNCTAD World Investment Report, 2024)

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

Kuveyt Doğrudan Yatırımları Teşvik Kurumu: <https://kdipa.gov.kw/en/>

Kuveyt Kamu ve Özel İşbirliği Kurumu: <http://www.kapp.gov.kw/>

Kuveyt Ticaret ve Sanayi Odası: <https://www.ekcci.org.kw/>

2. Ulaşılabilecek Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Kuveyt'teki bütün firmalar Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (IFRS) uygun raporlama yapmak zorundadır. Firmaların gerek hukuki gerekse mali ve vergi alanlarında danışmanlık firmalarından destek almasında fayda bulunmaktadır. Acente sözleşmeleri imzalanırken de aynı hususa dikkat edilmelidir. Ülkede danışmanlık sektörü çok gelişmiş olup, uluslararası alanda çalışmalar gerçekleştiren büyük ölçekli birçok firmaya ulaşılabilir.

Aşağıdaki linkte, ülkelere göre hukuk firmalarına ilişkin bilgiler altında Kuveyt de yer almaktadır:

<https://www.hg.org/attorneys/kuwait.html>

Kuwait Direct Investment Promotion Authority'ye akredite olmuş hukuk ve danışmanlık firmalarının listesi aşağıdaki linkte yer almaktadır:

<https://kdipa.gov.kw/investors-service-center/listed-companies-offices/>